

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

**ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ:
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΤΑΜΟΥ**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΑΛΛΙΩΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΚΑΝΤΕΡΕΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ**

ΒΟΛΟΣ, 2016

Ευχαριστίες

Αρχικά θέλω να ευχαριστήσω τον Επιβλέποντα Καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας κ. Καλλιώρα Δημήτριο για τη συνεργασία και τη βοήθεια που μου παρείχε κατά την εκπόνηση της και για τον πολύτιμο χρόνο που αφιέρωσε για αυτόν το σκοπό. Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω τους Καθηγητές κ. Πολύζο Σεραφείμ και κ. Ντυκέν Μαρί-Νοέλ για τη βοήθεια που μου έδωσαν για να ολοκληρωθεί η παρούσα εργασία. Ακόμη, θέλω να ευχαριστήσω την κ. Κολοκύθα Άλκηστη από το Διοικητικό Συμβούλιο Καρδίτσας για τις πολύτιμες πληροφορίες και στοιχεία που μου παρείχε και τέλος το προσωπικό της βιβλιοθήκης του μεταπτυχιακού του ΤΜΧΠΠΑ για το δανεισμό πολύτιμων συγγραμμάτων.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία μελετά και αναλύει την τοπική ανάπτυξη της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου, μιας μικρής ημιορεινής, όχι επαρκώς ανεπτυγμένης περιοχής που ανήκει στο Δήμο Καρδίτσας. Αρχικά, αναλύονται οι έννοιες της ανάπτυξης και της οικονομικής μεγέθυνσης, οι διαφορές μεταξύ αυτών και οι αλληλεπιδράσεις τους, το περιεχόμενο της περιφερειακής ανάπτυξης, οι λόγοι που οδηγούν στην αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων και οι παράγοντες και τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επίλυση αυτών των προβλημάτων. Έπειτα, το κύριο μέρος της διπλωματικής εργασίας εστιάζεται στη λεπτομερή καταγραφή και αποσαφήνιση της παρούσας κατάστασης της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου, όπου οι τοπικές αρχές και οι κάτοικοι φιλοδοξούν σε τοπική ανάπτυξη και κατά συνέπεια στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου τους. Η παρούσα διπλωματική στοχεύει στην παρουσίαση των πλεονεκτημάτων, των ευκαιριών και των προοπτικών ανάπτυξης της περιοχής και στην αντιμετώπιση και διαχείριση των διάφορων κινδύνων και των προβλημάτων της συγκεκριμένης περιοχής. Επομένως, για να επιτευχθεί ο στόχος και το όραμα που προαναφέρθηκε, πρέπει να καθορίσουμε μια στρατηγική που να οδηγεί στην τοπική ανάπτυξη, καθώς και να γίνουν προτάσεις για δράσεις βασισμένες στην οικονομική, παραγωγική και κοινωνική δυναμική της περιοχής, εφόσον εξεταστούν τα διάφορα χρηματοδοτικά προγράμματα που θα χρησιμοποιηθούν για να εκτελεστεί η στρατηγική αυτή.

Λέξεις Κλειδιά: Τοπική ανάπτυξη, Δημοτική Ενότητα Ιτάμου, όραμα, αναπτυξιακή στρατηγική, άξονες ανάπτυξης

ABSTRACT

This present thesis studies and analyses the local development of the Municipal Unity of Itamos, a small semi-mountainous underdeveloped area, which belongs to the Municipality of Karditsa. Firstly, the concept of development and economic growth are analyzed, as well as their differences and their interrelationship, the concept of regional development, the reasons which lead to the increase of regional inequalities, and the factors or the means which will address these problems. After that, the main part of thesis focuses on the elaborate recording and analysis of the present situation of the Municipal Unity of Itamos, whose local authorities and people aspire to local

development and improvement of their standard of living. The present thesis aims at presenting the advantages, the opportunities and the prospects of development of the area, and at addressing and managing the various risks and problems of the specific area. Therefore, in order to achieve the above-mentioned aim and vision of the Municipal Unity, we should define a strategy that leads to local development, as well as proposals for actions based on the economic, productive and social dynamics of the area, and examine the various funding programmes that could be used in order to implement this strategy.

Key words: Local development, Municipal Unity of Itamos, vision, development strategy, development axes

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
1.ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	11
1.1 Η έννοια της ανάπτυξης και της οικονομικής μεγέθυνσης: Διαφορές και η μεταξύ τους σχέση.....	11
1.2 Η έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης.....	12
1.3 Η έννοια της τοπικής ανάπτυξης.....	16
2. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΤΑΜΟΥ.....	19
2.1 Ιστορικά στοιχεία της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου.....	19
2.2 Γεωγραφική θέση και Διοικητική υπαγωγή.....	20
2.3 Δημογραφικά στοιχεία.....	21
2.4 Χωροταξική οργάνωση της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου.....	30
2.5 Παραγωγική διάρθρωση.....	32
2.6 Φυσικό περιβάλλον.....	34
2.7 Υποδομές και δίκτυα.....	36
2.8 Πολιτιστική κληρονομιά.....	38
2.9 Υφιστάμενες πολιτικές και έργα της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου.....	42
3. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΙΤΑΜΟΥ.....	48
3.1 Ανάλυση S.W.O.T.....	48
3.1.1 Δυνατότητες και πλεονεκτήματα.....	48
3.1.2 Μειονεκτήματα.....	50
3.1.3 Απειλές - Κίνδυνοι.....	51
3.1.4 Ευκαιρίες.....	52
3.2 Καθορισμός και στόχοι της αναπτυξιακής στρατηγικής.....	54
3.3 Περιγραφή και ανάλυση των αξόνων ανάπτυξης για τη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου.....	59
4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΙΤΑΜΟΥ.....	62

4.1 Εφαρμογή των αξόνων ανάπτυξης.....	62
4.2 Πηγές χρηματοδότησης.....	66
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	70

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	
Αριθμός Πίνακα	Περιεχόμενο Πίνακα
1	Οι τοπικές κοινότητες και οι οικισμοί της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου
2	Πληθυσμός της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου τις δεκαετίες 1991, 2001 και 2011
3	Ηλικιακή Κατανομή Μόνιμου Πληθυσμού της Δ.Ε. Ιτάμου σύμφωνα με την απογραφή του 2001
4	Ηλικιακή Κατανομή Μόνιμου Πληθυσμού της Δ.Ε. Ιτάμου σύμφωνα με την απογραφή του 2011
5	Δημογραφικοί Δείκτες της Δ.Ε. Ιτάμου και της Δ.Ε. Καρδίτσας
6	Ποσοστό του πληθυσμού και ο συνολικός αριθμός κατοίκων της Δ.Ε. Ιτάμου σε σχέση με την Π.Ε. Καρδίτσας και με το Δήμο Καρδίτσας
7	Πληθυσμιακή Μεταβολή Κατοίκων
8	Κατανομή Χρήσεων Γης στη Δ.Ε. Ιτάμου
9	Ποσοστό ανεργίας και αριθμός εργαζομένων σύμφωνα με την Ελ. Στατ. 2011
10	Προστατευόμενες περιοχές στη Δ.Ε. Ιτάμου
11	Έργα τα οποία εκτελούνται στη Δ.Ε. Ιτάμου
12	Έργα τα οποία εκτελούνται στο Δήμο Καρδίτσα και αφορούν τη Δ.Ε. Ιτάμου
13	Καινούρια έργα που πρόκειται να πραγματοποιηθούν στη Δ. Ε. Ιτάμου
14	Συνολικά έργα και χρηματικά ποσά ανά Δημοτική Ενότητα για το 2016
15	Ανάλυση S.W.O.T. Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	
Αριθμός Σχήματος	Περιεχόμενο Σχήματος
1	Ηλικιακή Κατανομή Μόνιμου Πληθυσμού της Δ.Ε. Ιτάμου σύμφωνα με την απογραφή του 2001
2	Ηλικιακή Κατανομή Μόνιμου Πληθυσμού της Δ.Ε. Ιτάμου σύμφωνα με την απογραφή του 2011
3	Εξέλιξη του πληθυσμού κατά την δεκαετία 2001-2011
4	Πληθυσμιακή Μεταβολή Κατοίκων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας είναι να μελετήσει την έννοια και τα ζητήματα της τοπικής ανάπτυξης μιας περιοχής και να αναδείξει την αναπτυξιακή φυσιογνωμία της περιοχής. Η περιοχή που επιλέχθηκε για ανάλυση και μελέτη είναι η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου η οποία υπάγεται στο Δήμο Καρδίτσας. Πρόκειται για μια περιοχή με τεράστια ιστορία και πολιτιστική κληρονομιά, διαθέτει πάρα πολλούς φυσικούς πόρους αλλά παραμένει ανεκμετάλλευτος και παράλληλα δεν παρουσιάζει σημάδια ανάπτυξης εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, της εγκατάλειψης του τόπου από τους κατοίκους και άλλους παράγοντες. Η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή εργασία επιχειρεί να διαμορφώσει ένα σχέδιο στρατηγικής ανάπτυξης για τη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου βασιζόμενο στις αρχές της τοπικής ανάπτυξης

Στόχος της διπλωματικής αυτής είναι να αναδείξει την φυσιογνωμία της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου η οποία είναι μια άγνωστη περιοχή στο ευρύ κοινό, προτείνοντας δράσεις και ενέργειες για την ενίσχυση και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της, την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, της ιστορίας και τη βελτίωση των κοινωνικοοικονομικών παραγόντων της περιοχής. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μέσα από τη λεπτομερή καταγραφή και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής όπου θα σχηματιστεί και θα διαμορφωθεί μια ολοκληρωμένη άποψη και εικόνα για τον τόπο, θα εντοπιστούν τα διάφορα προβλήματα και δυσκολίες που υπάρχουν στην περιοχή μελέτης. Η καταγραφή και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής έγινε με τη βοήθεια διάφορων κειμένων όπως είναι τα Επιχειρησιακά Προγράμματα Καρδίτσας για τις περιόδους 2011-2014 και 2014-2019, σχεδίων χωροταξικού σχεδιασμού όπως είναι η Μελέτη Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας (2013) Α΄ Φάση, ή συλλέγοντας στοιχεία από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία και από τη συνεργασία με διάφορους τοπικούς φορείς όπως είναι η Δημόσια Τεχνική Υπηρεσία Καρδίτσας και η Αναπτυξιακή Καρδίτσας. Έτσι ο βασικός στόχος της εργασίας επικεντρώνεται στο να διαμορφωθεί ένα σχέδιο αναπτυξιακή στρατηγικής το οποίο θα περιλαμβάνει συγκεκριμένους άξονες ανάπτυξης, προτάσεις και δράσεις στοχεύοντας στην ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη της Δημοτικής Ενότητας και να αποδείξει ότι όλες οι περιοχές μπορούν να αναπτυχθούν, να παρουσιάσουν τα

ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματά τα οποία θα βοηθήσουν στο να τονωθεί η τοπική οικονομία και τέλος να βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων τους.

1.ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.1 Η έννοια της ανάπτυξης και της οικονομικής μεγέθυνσης: Διαφορές και η μεταξύ τους σχέση

Ο όρος ανάπτυξη έχει γίνει αντικείμενο μελέτης, ερμηνείας και μέτρησης από πολλούς επιστήμονες τα τελευταία χρόνια. Αρχικά, αν και φαίνεται με πρώτη προσέγγιση ότι η έννοια της ανάπτυξης είναι απλή στην περιγραφή της, εν τούτοις θα πρέπει κανείς να παραδεχτεί ότι είναι έννοια συνθέτη και πολύπλοκη και ακόμη περισσότερο μπορεί να σημαίνει διαφορετικά πράγματα μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων, διαφορετικών κρατών και διαφορετικών κοινωνιών. Ο όρος ανάπτυξη είναι πολύπλοκος και σύνθετος με μεγάλο βάθος για την κατανόηση του οποίου δεν αρκεί απλώς μόνο ο ορισμός ενός λεξικού αλλά απαιτείται μια γενικότερη εμβάθυνση στο ζήτημα της ανάπτυξης έτσι ώστε να γίνει απολύτως κατανοητός ο ορισμός της. Οι επιστήμονες έχουν ασχοληθεί πολλές φορές με τον ορισμό της ανάπτυξης και έχουν δώσει πολλούς και διάφορους ορισμούς. Πρώτα όμως ο όρος αυτός συνδεόταν μόνο με τη βελτίωση των οικονομικών στοιχείων μιας περιοχής όπως π.χ. το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.) του πληθυσμού της. Στη συνέχεια και λόγω διαρκών εξελίξεων σε όλα τα επίπεδα της ανθρώπινης δραστηριότητας η έννοια της ανάπτυξης εμπλουτιζόταν διαρκώς με νέα στοιχεία και δεδομένα όπως η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων, η πρόοδος της κοινωνίας και του πολιτισμού, η αειφόρος διαχείριση, η προστασία του περιβάλλοντος, κλπ. Οι Oberle, Stowers και Darby (1974) έδωσαν έναν ορισμό ότι «η ανάπτυξη είναι μια διαδικασία, στην οποία ένας όλο και μεγαλύτερος αριθμός ατόμων, μιας δεδομένης περιοχής ή ενός δεδομένου περιβάλλοντος, λαμβάνει και υλοποιεί κοινωνικά υπεύθυνες αποφάσεις, η πιθανή συνέπεια των οποίων είναι η καλύτερευση των συνθηκών διαβίωσης μερικών ατόμων, χωρίς να χειροτερεύουν τις συνθήκες ζωής των άλλων». Έτσι προκύπτει ότι η ανάπτυξη είναι μια ευρύτερη έννοια και έχει ποσοτικές και ποιοτικές διαστάσεις και συνεπάγεται διαρθρωτικές αλλαγές. Περιλαμβάνει την αύξηση της οικονομίας αλλά και τη μείωση της φτώχειας, την εξασφάλιση τροφής, υγείας, παιδείας, ποιότητας ζωής, κλπ. Συνοπτικά η ανάπτυξη προϋποθέτει τη διάχυση της οικονομικής μεγέθυνσης και την εξάπλωση των οικονομικών ευκαιριών. Ακόμη ο όρος ανάπτυξη πολλές φορές συγχέεται με τον όρο μεγέθυνση. Η οικονομική μεγέθυνση αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα επιστημονικά αντικείμενα σήμερα. Ένας ορισμός της οικονομικής μεγέθυνσης, σύμφωνα με τον Καλλιώρα

(2015) είναι η θετική ποσοστιαία ετήσια μεταβολή του παραγόμενου προϊόντος (δηλαδή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ) μιας οικονομίας. Η οικονομική μεγέθυνση έχει το νόημα της οικονομικής ευημερίας χωρίς κοινωνικές προεκτάσεις και αναφέρεται περισσότερο στην αύξηση της παραγωγικότητας και λιγότερο σε αξιόλογες διαρθρωτικές αλλαγές (Καραμόσχος, 2015). Οι 2 αυτές έννοιες συγγέονται και χρησιμοποιούνται αλληλένδετα και παρουσιάζουν κάποιες διαφορές μεταξύ τους. Αρχικά η σύγχυση οφείλεται, πιθανώς, στην προσδοκία της διάχυσης των ωφελειών της οικονομικής μεγέθυνσης στα κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές. Η ανάπτυξη είναι μια σύνθετη έννοια, ευρύτερη της οικονομικής μεγέθυνσης. Είναι μια δυναμική έννοια και όχι στατική. Έχει διαφορετικό νόημα ανάλογα με την εποχή, την περιοχή ή τη χώρα, τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούν, ακόμη με την αντίληψη του καθενός ξεχωριστά για την κοινωνία και τη θέση του ατόμου σε αυτή. Επίσης είναι δυνατόν να υπάρχει οικονομική μεγέθυνση χωρίς σημαντική ανάπτυξη, όταν για π.χ. υπάρχει υψηλή συγκέντρωση εισοδήματος σε μια ομάδα του πληθυσμού και ταυτόχρονα είναι πολύ περιορισμένη η οικονομική διάχυση και η ποιοτική αναβάθμιση. Από την άλλη πλευρά είναι απίθανο να υπάρχει ανάπτυξη χωρίς οικονομική μεγέθυνση. Με άλλα λόγια, οικονομική μεγέθυνση μπορεί να είναι απαραίτητη, αλλά όχι και ικανή συνθήκη για την ανάπτυξη (Καλλιώρας, 2015).

1.2 Η έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης

Όπως έχει αναφερθεί στην παγκόσμια βιβλιογραφία η περιφερειακή επιστήμη έχει δανειστεί έννοιες και μεθόδους ανάλυσης από την οικονομική θεωρία. Η περιφερειακή επιστήμη είναι ένα σχετικά καινούριος επιστημονικός κλάδος ο οποίος αναπτύχθηκε μετά την δεκαετία του 1950 και βρίσκεται στο κέντρο και στα όρια πολλών άλλων επιστημονικών κλάδων (π.χ. Χωροταξία). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι άλλες επιστήμες παρέβλεψαν σημαντικές αναλυτικές προσεγγίσεις σε αστικά και περιφερειακά προβλήματα. Τα βασικά ερωτήματα που απασχόλησαν τους επιστήμονες τα τελευταία πενήντα χρόνια ,τα οποία αποτέλεσαν και αποτελούν τα θεμελιώδη ερωτήματα της περιφερειακής επιστήμης, είναι η αύξηση του μεγέθους των περιφερειών και η διαφορετική ταχύτητα οικονομικής ανάπτυξης ή ευημερίας κάθε περιφέρειας (Πολύζος, 2011).

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (2008) Περιβάλλον-Πολιτισμός-Τουρισμός-Περιφερειακή Ανάπτυξη ο όρος περιφερειακή ανάπτυξη «σημαίνει την αναγκαιότητα σύγκλισης των διάφορων περιοχών μιας χώρας προς τον εθνικό μέσο όρο ενός η περισσότερων κριτηρίων τα οποία ή ορίζονται από τους φορείς άσκησης πολιτικής της χώρας ή είναι αποτέλεσμα διεργασιών και λαϊκών απαιτήσεων που εκκινούν από τη βάση (εκ των κάτω ανάπτυξη - bottom up development) και υπαγορεύονται προς τα άνω».

Για την κατανόηση των εννοιών περιφερειακή ανάπτυξη, περιφερειακή πολιτική και περιφερειακή ανάλυση θα πρέπει να περιγραφεί και να αναλυθεί η σημασία του όρου περιφέρεια, αφού αποτελεί την πρωταρχική παράμετρο κάθε προβλήματος της περιφερειακής επιστήμης. Για τη μελέτη κάθε προβλήματος ή οικονομικού φαινομένου, στο οποίο περιέχεται η διάσταση του χώρου θα πρέπει να υπάρχουν στοιχεία τα οποία να αφορούν συγκεκριμένες και ορισμένες γεωγραφικές μονάδες οι οποίες να είναι δυνατόν να οριστούν σαν περιφέρειες (Πολύζος, 2011). «Ως περιφέρεια θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια δυναμική γεωγραφική οντότητα που τα όρια και το περιεχόμενό της επηρεάζονται από διαχρονικές μεταβολές των κοινών χαρακτηριστικών των χωρικών μονάδων που την αποτελούν» (Ανδρικόπουλος, 2011).

Οι βασικοί στόχοι της περιφερειακής ανάπτυξης είναι η αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων των πόλεων και των περιφερειών των κρατών. Όμως, για να επιτευχθούν αυτά θα πρέπει να αντιμετωπιστεί το περιφερειακό πρόβλημα, που οφείλεται στην ύπαρξη διαφορετικών ρυθμών ανάπτυξης μεταξύ των περιφερειών και έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων. Τα αίτια που οδηγούν στην αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων σύμφωνα με τους Πετράκο και Ψυχάρη (2004) είναι τα εξής:

- Γεωγραφικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες: οι περιοχές με μεγάλους ορεινούς όγκους που χαρακτηρίζονται από δύσκολη πρόσβαση δε μπορούν να διατηρήσουν και να προσελκύσουν δραστηριότητες τόσο στη μεταποίηση όσο και στον τριτογενή τομέα.
- Οικονομικοί παράγοντες: περιοχές που φιλοξενούν μεγάλα αστικά κέντρα επωφελούνται από την ύπαρξη οικονομιών κλίμακας και συγκέντρωσης και συνεπώς προσφέρουν σημαντικά κοστολογικά πλεονεκτήματα εγκατάστασης

νέων επιχειρήσεων. Ακόμη, η ύπαρξη ενός μεγάλου αστικού κέντρου σε μια περιφέρεια ή περιοχή δεν επιτρέπει την ανάπτυξη άλλου αντίστοιχου σε κοντινή απόσταση είτε γιατί και τα 2 θα απευθύνονταν στις ίδιες εθνικές ή περιφερειακές αγορές

- Η χαμηλή κινητικότητα εργασίας και κεφαλαίου εξαιτίας της υψηλής συγκέντρωσης εισοδημάτων και των επιχειρήσεων σε επιλεγμένα σημεία π.χ. (μεγάλες βιομηχανικές πόλεις, κλπ.)
- Θεσμικοί και πολιτικοί παράγοντες: η έλλειψη αρμοδιοτήτων σε διάφορα περιφερειακά ζητήματα, η έλλειψη αυτοτελών πόρων, η έλλειψη στελεχών, η εξάρτηση από το κεντρικό κράτος για την χρηματοδότηση των περιφερειών και ο κατακερματισμός της τοπικής και περιφερειακής διοίκησης σε μεγάλο αριθμό μικρών σχετικά Δήμων, Νομών ή Περιφερειών δεν επιτρέπουν την αποτελεσματική άσκηση πολιτικής
- Εξωτερικές οικονομίες: η αύξηση της ειδίκευσης των επιχειρήσεων που εγκαθίστανται στους πόλους ανάπτυξης, η δυνατότητα διατήρησης μικρότερου όγκου αποθεμάτων και η χαμηλή τιμή των βασικών προϊόντων, αποτελούν τις τρεις βασικές κατηγορίες εξωτερικών οικονομιών.

Για την ανάπτυξη των περιφερειών και την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων η περιφερειακή πολιτική χρησιμοποιεί διάφορα μέσα και επιχειρήματα τα οποία είναι τα εξής (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004):

- Η ενίσχυση της κινητικότητας εργασίας και κεφαλαίου και η ενίσχυση της ευελιξίας επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν τις ατέλειες της αγοράς που εμποδίζουν την κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής. Αποσκοπούν στην καλύτερη πληροφόρηση για ευκαιρίες απασχόλησης σε περιοχές με επάρκεια κεφαλαίου και καλύτερη πληροφόρηση για ευκαιρίες επενδύσεων σε περιοχές με επάρκεια εργασίας.
- Η δημιουργία υποδομών θεωρείται ως μια από τις σπουδαιότερες πολιτικές που θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων και στην ανάπτυξη των περιφερειών. Οι υποδομές περιλαμβάνουν: τις παραγωγικές δηλαδή οδικό, και σιδηροδρομικό δίκτυο, αεροδρόμια, τηλεπικοινωνίες, ΒΠΠΕ, κλπ., τις κοινωνικές υποδομές δηλαδή υγείας, πρόνοιας, εκπαίδευσης, αθλητισμού, κλπ., και τέλος τις αστικές δηλαδή τα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης, τα πολεοδομικά σχέδια, κλπ.

- Τα αναπτυξιακά κίνητρα επιδιώκουν να κατευθύνουν επενδυτικά κεφάλαια προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές. Αποτελούνται συνήθως από δωρεάν επιχορήγηση μέρους του αρχικού κεφαλαίου της επένδυσης και από επιδότηση του επιτοκίου δανεισμού. Συχνά παρέχονται και από απαλλαγές στη φορολογία των κερδών των επιχειρήσεων, αυξημένες αποσβέσεις κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και εξαγωγικές επιδοτήσεις.
- Οι έλεγχοι και οι περιορισμοί αναφέρονται κυρίως στην επέκταση των δραστηριοτήτων στις ήδη ανεπτυγμένες και κορεσμένες περιοχές. Συνίστανται στην υιοθέτηση αυστηρών περιβαλλοντικών κριτηρίων για την έκδοση αδειών λειτουργίας και εγκατάστασης βιομηχανικών μονάδων και σε ορισμένες περιπτώσεις στην απαγόρευση εγκατάστασης επιχειρήσεων σε συγκεκριμένες περιοχές.
- Υπάρχουν μια σειρά από ρυθμίσεις, μέτρα και δράσεις για την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Αρχικά, υπάρχουν προγράμματα που επιδοτούν τη χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με κεφάλαια κίνησης, έτσι ώστε να τους παρέχουν την απαραίτητη ρευστότητα και να διευκολύνουν τη λειτουργία τους. Ακόμη υπάρχουν μια σειρά δράσεων που προσβλέπουν στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μειώνοντας την απαιτούμενη γραφειοκρατία που αποτελεί τροχοπέδη για τη λειτουργία τους. Τέλος, γίνονται τα τελευταία χρόνια προσπάθειες δημιουργίας μηχανισμών υποστήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και ενίσχυση της συνεργασίας τους σε τοπικό επίπεδο (π.χ. βιοτεχνικά πάρκα, κλπ.) .
- Οι πολιτικές αποκέντρωσης του δημοσίου τομέα συνίσταται στη μεταφορά αρμοδιοτήτων από το κεντρικό επίπεδο σε χαμηλότερα επίπεδα όπως π.χ. αυτό της Περιφέρειας, της Νομαρχίας ή του Δήμου. Ακόμη επιδιώκουν τη μείωση της εξάρτησης της περιφέρειας από το κέντρο και συμβάλλει στην απεξάρτηση και ενεργοποίηση του τοπικού δυναμικού της κάθε περιοχής.
- Οι πολιτικές ανθρώπινου δυναμικού επιδιώκουν να ενισχύσουν την ποιότητα των ανθρώπινων πόρων μιας περιφέρειας, με την παροχή εξειδικευμένων γνώσεων σε τομείς αιχμής και τη βελτίωση και διεύρυνση των προσόντων και ειδικοτήτων του εργατικού δυναμικού

- Εγκατάσταση ή ίδρυση επιστημονικών ιδρυμάτων (πανεπιστήμια, ΤΕΙ, ερευνητικά κέντρα, κλπ.) σε λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη της περιφέρειας. Αυτό συμβαίνει γιατί η ύπαρξη ενός επιστημονικού ιδρύματος θα συμβάλλει στην κατάρτιση του επιστημονικού δυναμικού της περιοχής και θα διευκολύνει τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού δυναμικού μέσω της συνεργασίας επιχειρήσεων και δημόσιων φορέων με τα εργαστήρια.
- Οι πολιτικές διασυνοριακής συνεργασίας επιδιώκουν την αντιμετώπιση της απομόνωσης των περιφερειών και τη μετατροπή των διασυνοριακών ζωνών σε περιοχές έντονων ανταλλαγών και σχέσεων. Ακόμη αποσκοπούν στη δημιουργία διασυνοριακών υποδομών (δρόμοι και τελωνεία) και θεσμών που να επιτρέπουν την επαφή, την πληροφόρηση, τις ανταλλαγές και τη συνεργασία των επιχειρήσεων και φορέων και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αυξάνεται η οικονομία και οι εμπορικές σχέσεις των περιφερειών.

1.3 Η έννοια της τοπικής ανάπτυξης

Η τοπική «οικονομική» ανάπτυξη, είναι όρος που εμφανίστηκε στα τέλη του 1970 ωστόσο δεν έχει ένα σαφή ορισμό. Σύμφωνα με τον Μεταξά, (2006) η «Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη αφορά μια μεγάλη κλίμακα παραγόντων που υποστηρίζουν και ενισχύουν τη μεγέθυνση και την ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών", ενώ παράλληλα συνδέεται με τις δράσεις που αναπτύσσονται στο εσωτερικό περιβάλλον μιας πόλης, από την υποκίνηση των υφισταμένων επιχειρήσεων να συμβάλουν στην τοπική ανάπτυξη, να παραμείνουν ανταγωνιστικές και να επεκτείνουν τις οικονομικές και παραγωγικές τους δραστηριότητες». Με ποιο απλά λόγια η τοπική ανάπτυξη θα μπορούσε να οριστεί σαν τη βελτίωση των όρων λειτουργίας και της ποιότητας ζωής του συνόλου των τοπικών κοινωνιών, η ενίσχυση της εδαφικής και κοινωνικής συνοχής με όρους αειφορίας (Μπίρμπα, 2013).

Η τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη έχει γίνει όλο και πιο σημαντική δραστηριότητα για τις εθνικές, τις περιφερειακές και τις τοπικές κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο από την δεκαετία του 1960 και μετά. Παράλληλα το πλαίσιο και περιεχόμενο της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης έχει αναδιαμορφωθεί δραματικά από ριζικές αλλαγές στο πρότυπο της οικονομικής δραστηριότητας και έχει γίνει πολύ πιο περίπλοκο.

Αρχικά το περιεχόμενο εμπεριέχει πιο καπιταλιστικά στοιχεία και χαρακτηρίζεται από αυξημένη πολυπλοκότητα, αβεβαιότητα, κίνδυνο και από γρήγορες οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές αλλαγές. Το οικονομικό σύστημα σήμερα έχει γίνει πιο διεθνοποιημένο, παγκοσμιοποιημένο και πιο ανταγωνιστικό και παράλληλα υπάρχει και η παγκόσμια οικονομική κρίση η οποία δημιουργεί αρκετά προβλήματα στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη (Pike, et al., 2006).

Η τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη για να αντιμετωπίσει τα διάφορα προβλήματα που υπάρχουν (π.χ. παγκόσμια οικονομική κρίση, ανισότητες, κλπ.) οδηγεί στην έγκριση τοπικών και περιφερειακών στρατηγικών ανάπτυξης. Το περιεχόμενο αυτών των στρατηγικών είναι το εξής (Pike et al., 2006):

- Οι τοπικές και περιφερειακές στρατηγικές ανάπτυξης βοηθούν στην ενδυνάμωση των τοπικών κοινωνιών. Οι άνθρωποι που ζουν σε περιοχές του κόσμου που είχαν μέχρι πρόσφατα τον έλεγχο της οικονομικής δραστηριότητας που λαμβάνει χώρα στο έδαφός τους, με τη χρήση τοπικών και περιφερειακών στρατηγικών ανάπτυξης, αρχίζουν να αναπτύσσουν ένα βαθμό αυτονομίας και να υιοθετούν μια πιο δυναμική στάση που αφορά την αειφόρο ανάπτυξη και το δικό τους οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό μέλλον.
- Οι τοπικές και περιφερειακές στρατηγικές ανάπτυξης μπορούν να συμβάλουν στο να καταστούν περισσότερο διαφανείς και υπεύθυνοι οι τοπικοί και περιφερειακοί φορείς για την προώθηση της ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας των πολιτών.
- Οι τοπικές και περιφερειακές στρατηγικές οικονομικής ανάπτυξης, έχουν σαν στόχο την ενσωμάτωση της οικονομικής δραστηριότητας σε μια περιοχή και κάνοντας τις οικονομικές δραστηριότητες που βρίσκονται σε αυτήν να εξαρτώνται από τις συγκεκριμένες οικονομικές συνθήκες και από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του τόπου, τη δημιουργία βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης σε επιχειρήσεις που μπορούν να ανταποκριθούν στο απαιτητικό παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον και να συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιοχής

Τα αστικά κέντρα παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να βασίζονται και να αξιοποιούν το

σύνολο των τοπικών χαρακτηριστικών τους έτσι ώστε οι πόλεις να είναι ανταγωνιστικές και ελκυστικές σε σχέση με άλλα αστικά κέντρα και να πετύχουν οικονομική και κοινωνική ευημερία. Οι οικονομικές, οι κοινωνικές και οι φυσικές ιδιότητες μίας πόλης είναι αυτές που καθοδηγούν το σχεδιασμό και την προσέγγιση για την υλοποίηση μιας στρατηγικής τοπικής οικονομικής ανάπτυξης.

Η τοπική ανάπτυξη αποτελεί συλλογική διαδικασία που περιλαμβάνει τοπικούς και ενδογενείς παράγοντες οικονομικής δραστηριότητας με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων μιας περιοχής. Ακόμη περιλαμβάνει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που συμβαίνουν σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο και επηρεάζουν περιοχές όπως γειτονιές, χωριά, κωμοπόλεις, πόλεις και περιφέρειες. Στόχος της τοπικής ανάπτυξης είναι να ενισχύσει την οικονομία μιας περιοχής ώστε να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων της. Είναι μια διαδικασία όπου ο δημόσιος φορέας, οι επιχειρήσεις και οι διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις συνεργάζονται έτσι ώστε να υπάρξει οικονομική ανάπτυξη, μείωση της ανεργίας, ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Παράλληλα ενσωματώνει πολλές λειτουργίες της τοπικής αυτοδιοίκησης και του ιδιωτικού τομέα όπως είναι ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός, η ανάπτυξη των επιχειρήσεων, η ανάπτυξη των υποδομών, κλπ. (Δημητρακοπούλου, κ.α., 2013). Για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι η τοπική αυτοδιοίκηση σχεδιάζει διάφορες στρατηγικές οι οποίες αναφέρονται σύμφωνα με το World Development Report (2011):

- Στήριξη των μικρών και μεσαίων τοπικών επιχειρήσεων
- Δημιουργία και στήριξη των νέων επιχειρήσεων
- Ανάπτυξη των υποδομών
- Προσέλκυση εξωτερικών επενδύσεων
- Επένδυση στα τοπικά προϊόντα
- Στόχευση σε συγκεκριμένα σημεία μέσα στην πόλη για αναγέννηση ή ανάπτυξη
- Ενθάρρυνση της συμμετοχής των κατοίκων στα κοινά της περιοχής
- Δημόσια κέντρα ανάπτυξης για την ανάπτυξη καινοτόμων προγραμμάτων.

2. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΤΑΜΟΥ

2.1 Ιστορικά στοιχεία της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου

Η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου έχει έκταση 234.384 στρέμματα περίπου με πληθυσμό 4.700 περίπου κατοίκους, βρίσκεται στο νότιο τμήμα του Νομού Καρδίτσας και πρόκειται για έναν ιστορικό τόπο από τα χρόνια της αρχαιότητας, της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και έως σήμερα αποτελεί μία από τις σημαντικότερες Δημοτικές Ενότητες του Νομού Καρδίτσας. Αρχικά σε αυτήν έγιναν σπουδαία ιστορικά γεγονότα όπως στην περιοχή διεξήχθη μία από τις σημαντικότερες μάχες της Επανάστασης του 1821: Η μάχη της Σέκλιζας το 1878. Από τις 9 μέχρι τις 11 Φεβρουαρίου του 1878, όπου οι Έλληνες νίκησαν τους Οθωμανούς και έδωσαν το έρεισμα έτσι ώστε να απελευθερωθεί και η υπόλοιπη Θεσσαλία. Ο Ιταμός, με την ορεινή του μορφολογία και τα πυκνά του δάση, ήταν ιδανικό καταφύγιο κλεφτών κατά την Οθωμανική αυτοκρατορία, με δεδομένα τα απαραίτητα περάσματα προς τους ορεινούς όγκους των Αγράφων. Πηγές αναφέρουν πως η τροφοδοσία των κλεφτών γινόταν από τα γύρω χωριά και τις γύρω στάνες των κτηνοτρόφων όπως στην Καστανιά, στη Μούχα, στα Γιαννουςέϊκα, στο Καροπλέσι, στη Σπινάσα, στο Μαστρογιάννη, στον Σαραντάπορο και στο Ζωγλόπι. Ο ίδιος ο Καραϊσκάκης φέρεται να πέρασε από τον Ίταμο, εντάσσοντάς τον δυναμικά την περιοχή στα όρια δράσης του. (<http://www.dimoskarditsas.gov.gr>)

Είναι μια αμιγώς ορεινή ενότητα, βρίσκεται στη νότια πλευρά της Πίνδου και συνορεύει με τον Νομό Ευρυτανίας. Προήλθε από τη συνένωση των παρακάτω οκτώ κοινοτήτων με τους αντίστοιχους οικισμούς: Αμάραντος (και ο οικισμός Κούτσουρο), Αμπελικό, Καλλίθηρο, Καροπλέσι (και οι οικισμοί Αγία Αγάθη, Ανθηρό, Γιαννουςέϊκα, Κουκέϊκα), Καστανιά (και ο οικισμός Μούχα), Καταφύγι, Νεράϊδα (και οι οικισμοί Μεγαλάκος, Σαραντάπορο) και Ραχούλα (με τους οικισμούς Παλιοζωγλόπι, Ίταμο, Ζωγρί).

Στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου υπάρχουν αρχαιολογικοί και θρησκευτικοί χώροι με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ενώ το όνομά του συνδέεται με θρύλους και ιστορικά γεγονότα από την αρχαιότητα, με έμφαση στην περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας, αλλά και πιο πρόσφατα της Εθνικής Αντίστασης και του Εμφυλίου (1941-1949).

2.2 Γεωγραφική θέση και Διοικητική υπαγωγή

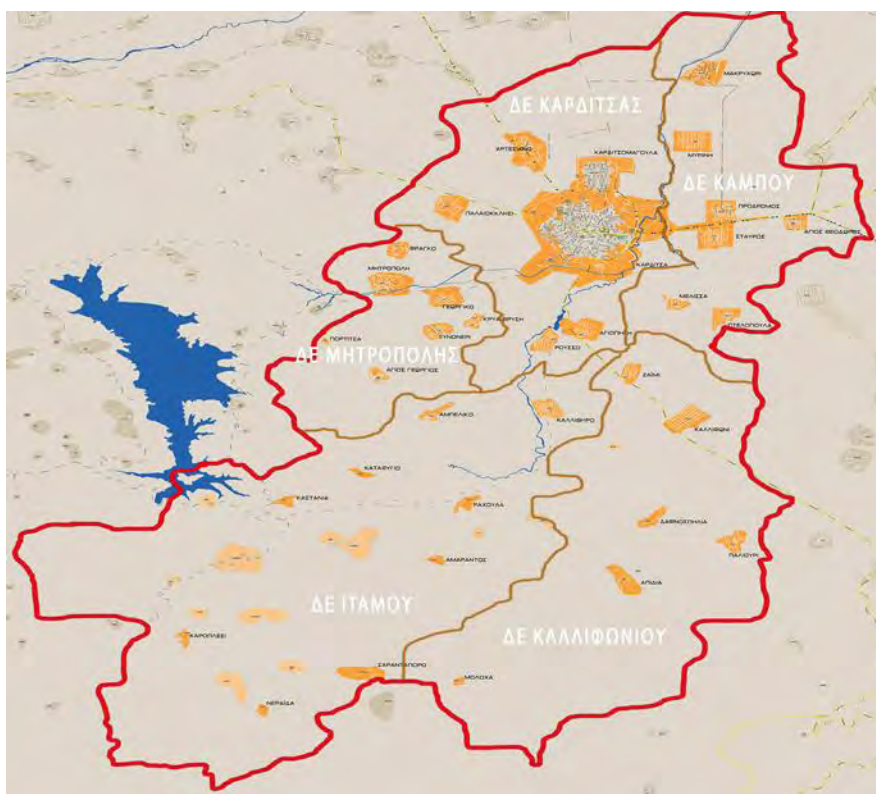
Η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου βρίσκεται στο νότιο τμήμα του Νομού Καρδίτσας στη νότια πλευρά της Πίνδου και συνορεύει με τον Νομό Ευρυτανίας και αποτελεί την μεγαλύτερη ορεινή και τη δεύτερη σε έκταση Δημοτική Ενότητα σε επίπεδο Νομού και επεκτείνεται σε υψόμετρο 989 μέτρα. Ο Δήμος Καρδίτσας διαιρείται σε 5 Δημοτικές Ενότητες οι οποίες αντιστοιχούν στους 5 συγχωνευθέντες Δήμους σύμφωνα με το Νόμο 3852/2010 (Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης). Κάθε Δημοτική Ενότητα διαιρείται σε Κοινότητες, οι οποίες αντιστοιχούν στα διαμερίσματα των καταργηθέντων ΟΤΑ. Οι σημερινές Τοπικές Κοινότητες του Δήμου ήταν αυτόνομες Κοινότητες και Δήμοι πριν την εφαρμογή του προγράμματος Καποδίστρια. Η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου ανήκει στο Δήμο Καρδίτσας της Περιφερειακής Ενότητας Καρδίτσας που βρίσκεται στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, σύμφωνα με τη διοικητική διαίρεση της Ελλάδας όπως διαμορφώθηκε με το πρόγραμμα Καλλικράτης. Κατά τη διοικητική διαίρεση της Ελλάδας με το σχέδιο Καποδίστριας, μέχρι το 2010, ο Ίταμος ανήκε στο Τοπικό Διαμέρισμα Ραχούλας, του πρώην Δήμου Ιτάμου του Νομού Καρδίτσας. Έχει έδρα το χωριό Καλλίθηρο. Το Δημοτικό Συμβούλιο Καρδίτσας είναι υπεύθυνο για όλα τα θέματα της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου. (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Καρδίτσας 2014-2019)

Η θέση του Δήμου Καρδίτσας στην Θεσσαλία:

Πηγή: <https://el.wikipedia.org>

Η θέση της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου στο Δήμο Καρδίτσας:

Πηγή: <http://www.dimoskarditsas.gov.gr>

2.3 Δημογραφικά στοιχεία

Όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα ο πραγματικός πληθυσμός της Δημοτικής Ενότητας του Ιτάμου είναι 4.700 περίπου κάτοικοι σύμφωνα με την απογραφή του 2011 και αντιστοιχεί στο 9% περίπου του πληθυσμού της Περιφερειακής Ενότητας Καρδίτσας. Ο μόνιμος πληθυσμός στην περιοχή μελέτης σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2014-2019 είναι 3.022. Στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου υπάρχουν 20 οικισμοί όπου το Καλλήθηρο ανήκει στο 4^ο επίπεδο ως κεφαλοχώρι και οι υπόλοιποι 19 οικισμοί της ανήκουν στο 5^ο επίπεδο. Στη συνέχεια αναφέρονται οι τοπικές κοινότητες και οι οικισμοί της Δημοτική Ενότητας Ιτάμου όπου μέσα στις αγκύλες αναγράφεται ο μόνιμος πληθυσμός τους (ΕΛ. ΣΤΑΤ. 2011):

Πίνακας 1: Οι τοπικές κοινότητες και οι οικισμοί της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου

Τοπική Κοινότητα Καλλιθήρου [1.032]: Καλλιθήρο
Τοπική Κοινότητα Αμαράντου [111]: Αμάραντος [88], Κούτσουρο [23]
Τοπική Κοινότητα Αμπελικού [324]: Αμπελικό
Τοπική Κοινότητα Καροπλεσίου [255]: Καροπλέσι [111], Αγία Αγάθη [18], Ανθηρό [68], Γιαννουσαίικα [40], Κουκκαίικα [18]
Τοπική Κοινότητα Καστανέας (Καστανιάς) [280]: Καστανιά [178], Κουτσοπάπουλος [8], Μούχα [90]
Τοπική Κοινότητα Καταφυγίου [384]: Καταφύγι
Τοπική Κοινότητα Νεράιδας [242]: Νεράιδα [132], Μέγας Λάκκος [6], Σαραντάπορο [104]
Τοπική Κοινότητα Ραχούλας [394]: Ραχούλα [280], Ζωγρί [30], Ίταμος [41], Παλαιοζογλόπι [30]

Όπως παρατηρούμε το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού συγκεντρώνεται στο Καλλιθήρο το οποίο αποτελεί και έδρα της Δ. Ε. και σε αυτό είναι συγκεντρωμένες οι περισσότερες υπηρεσίες (π.χ. Κ.Ε.Π. κλπ.).

Πίνακας 2: Πληθυσμός της Δ.Ε. Ιτάμου τις δεκαετίες 1991, 2001 και 2011

Έτος	1991	2001	2011
Πληθυσμός	4.198	3.354	4.700

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ. Απογραφή 2011

Από τον πίνακα της πληθυσμιακής μεταβολής παρατηρείται ότι ο πληθυσμός των κατοίκων μειώθηκε αρκετά την δεκαετία 1991-2001. Αυτό οφείλεται στη μετανάστευση των κατοίκων της περιοχής προς τα αστικά κέντρα κυρίως στην Καρδίτσα για ανεύρεση εργασίας και καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Επιπρόσθετα

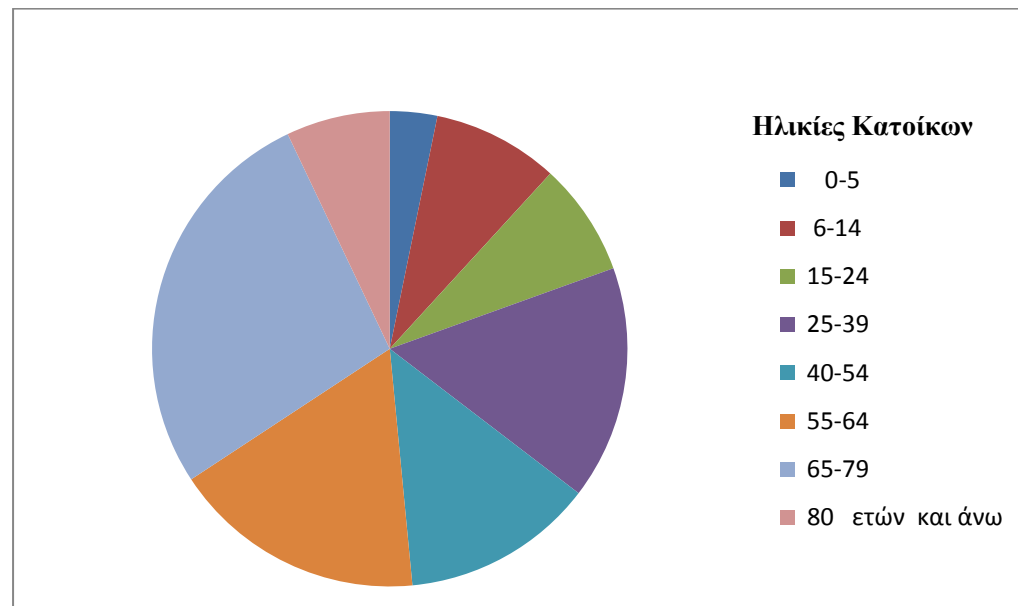
παρατηρείται αύξηση του πληθυσμού τη δεκαετία 2001-2011, η οποία οφείλεται στην παγκόσμια οικονομική κρίση, όπου οι κάτοικοι επιστρέφουν στην ύπαιθρο επειδή δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στα νέα οικονομικά δεδομένα και ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα.

Πίνακας 3: Ηλικιακή Κατανομή Μόνιμου Πληθυσμού (3.354 κάτοικοι) της Δ.Ε. Ιτάμου (σύμφωνα με την απογραφή του 2001)

Ηλικίες	0-5	6-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80 ετών και άνω
Κάτοικοι	108	288	258	533	439	579	912	237
Ποσοστό επί του Συνολικού Πληθυσμού	3,00%	8,59%	7,69%	15,89%	13,00%	17,26%	27,19%	7,07%

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας 2011-2014

Σχήμα 1: Ηλικιακή Κατανομή Μόνιμου Πληθυσμού της Δ.Ε. Ιτάμου (2001)

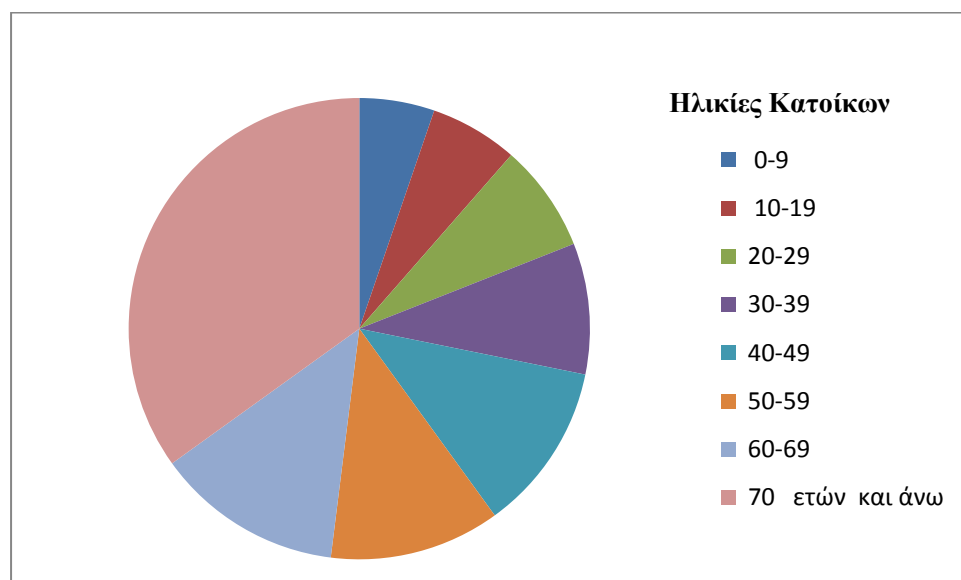
Πίνακας 4: Ηλικιακή Κατανομή Μόνιμου Πληθυσμού (2.657 κάτοικοι) της Δ.Ε.

Ιτάμου (σύμφωνα με την απογραφή του 2011)

Ηλικίες	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 ετών και άνω
Κάτοικοι	140	164	201	244	314	318	348	928
Ποσοστό επί του Συνολικού Πληθυσμού	5,3%	6,1%	7,6%	9,1%	11,8%	12,00%	13,1%	35,00%

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας 2014-2019

Σχήμα 2: Ηλικιακή Κατανομή Μόνιμου Πληθυσμού της Δ.Ε. Ιτάμου (2011)

Το βασικό συμπέρασμα που βγαίνει από τον πίνακα της ηλικιακή κατανομής του πληθυσμού της Δ.Ε. Ιτάμου από την απογραφή του 2011 είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό, σχεδόν το 1/2 του πληθυσμού, είναι άνω των 50 ετών ενώ το ποσοστό των νέων κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα εξαιτίας της αστικοποίησης για την ανεύρεση δουλειάς και για τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου.

Στη συνέχεια υπολογίζονται και συγκρίνονται οι δείκτες δομικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου με βάση τα δεδομένα της απογραφής του 2001 και του 2011. Σύμφωνα με τον Κοτζαμάνη (2009) οι δείκτες δομικών χαρακτηριστικών είναι οι εξής:

Ο δείκτης μέτρησης της γήρανσης είναι ο λόγος των ατόμων που έχουν ηλικία από 0-14 ετών προς τα άτομα που έχουν ηλικία μεγαλύτερη των 65 ετών, δηλαδή αποτυπώνει την αναλογία ηλικιωμένων ατόμων σε κάθε 100 παιδιά. Ο τύπος του δείκτη γήρανσης είναι ο εξής:

$$\frac{P_{(\geq 65), j}}{P_{(0-14), j}} \times 100$$

Όπου $P_{(0-14, \geq 65)}$ ο πληθυσμός των αντίστοιχων ηλικιακών ομάδων και j το αντίστοιχο χωρικό επίπεδο (χώρα, δήμος, κλπ.) που στην προκειμένη περίπτωση είναι η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου.

Ο δείκτης εξάρτησης δείχνει πόσα εξαρτώμενα άτομα αναλογούν σε κάθε 100 παραγωγικά άτομα και μπορεί να προέλθει είτε λόγω αύξησης των εξαρτημένων (νέων ή ηλικιωμένων) είτε από τη μείωση του ενεργού πληθυσμού. Ο τύπος του δείκτη εξάρτησης είναι ο εξής:

$$\frac{(P_{(0-14), j} + P_{(\geq 65), j})}{P_{(15-64), j}} \times 100$$

Όπου $P_{(0-14, 15-64, \geq 65)}$ ο πληθυσμός των αντίστοιχων ηλικιακών ομάδων και j το αντίστοιχο χωρικό επίπεδο (χώρα, δήμος, κλπ.) που στην προκειμένη περίπτωση είναι η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου.

Ο δείκτης αντικατάστασης δείχνει τον λόγο των ατόμων ηλικίας 15-24 ετών προς τα άτομα ηλικίας 55-64 ετών, που εκφράζει την εναλλαγή μεταξύ των ηλικιών, αυτών που ετοιμάζονται να εισέλθουν στην παραγωγική διαδικασία και εκείνων που αναμένεται να εξέλθουν από την παραγωγική διαδικασία. Ο τύπος του δείκτη αντικατάστασης είναι ο εξής:

$$\frac{P_{(15-19), j}}{P_{(65-69), j}} \times 100$$

Όπου $P_{(\geq 65, 15-64)}$ ο πληθυσμός των αντίστοιχων ηλικιακών ομάδων και j το αντίστοιχο χωρικό επίπεδο (χώρα, δήμος, κλπ.) που στην προκειμένη περίπτωση είναι η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου.

Πίνακας 5: Δημογραφικοί Δείκτες της Δ.Ε. Ιτάμου και της Δ.Ε. Καρδίτσας

	Δ.Ε Ιτάμου	Δ.Ε. Καρδίτσας	Δ.Ε Ιτάμου	Δ.Ε. Καρδίτσας
Έτη	2001	2001	2011	2011
Δείκτης Γήρανσης	2,901%	0,855%	9,11%	2,11%
Δείκτης Εξάρτησης	0,854%	0,497%	1,79%	0,92%
Δείκτης Αντικατάστασης	0,396%	1,128%	0,96%	1,67%

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας 2011-2014 και 2014-2019

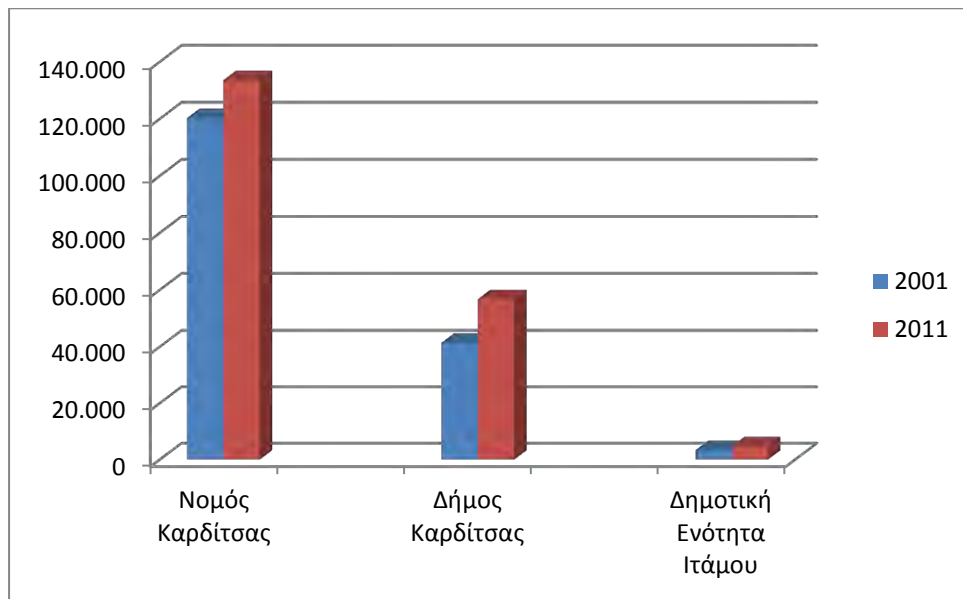
Παρακάτω παρουσιάζεται το ποσοστό του πληθυσμού της Δημοτική Ενότητας Ιτάμου και ο συνολικός αριθμός κατοίκων σε σχέση με την Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας αλλά και με το Δήμο Καρδίτσας.

Πίνακας 6: Ποσοστό του πληθυσμού και ο συνολικός αριθμός κατοίκων της Δ.Ε. Ιτάμου σε σχέση με την Π.Ε. Καρδίτσας και με το Δήμο Καρδίτσας

Έτη	2001	2011
Νομός Καρδίτσας	120.265	133.544
Ποσοστό της Δ.Ε. Ιτάμου στον Ν. Καρδίτσας	2,70%	3,50%
Δήμος Καρδίτσας	41.411	56.747
Ποσοστό της Δ.Ε. Ιτάμου στο Δήμο Καρδίτσας	8,00%	8,20%
Δημοτική Ενότητα Ιτάμου	3.354	4.700

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ. Απογραφή 2011

Σχήμα 3: Εξέλιξη του πληθυσμού κατά την δεκαετία 2001-2011

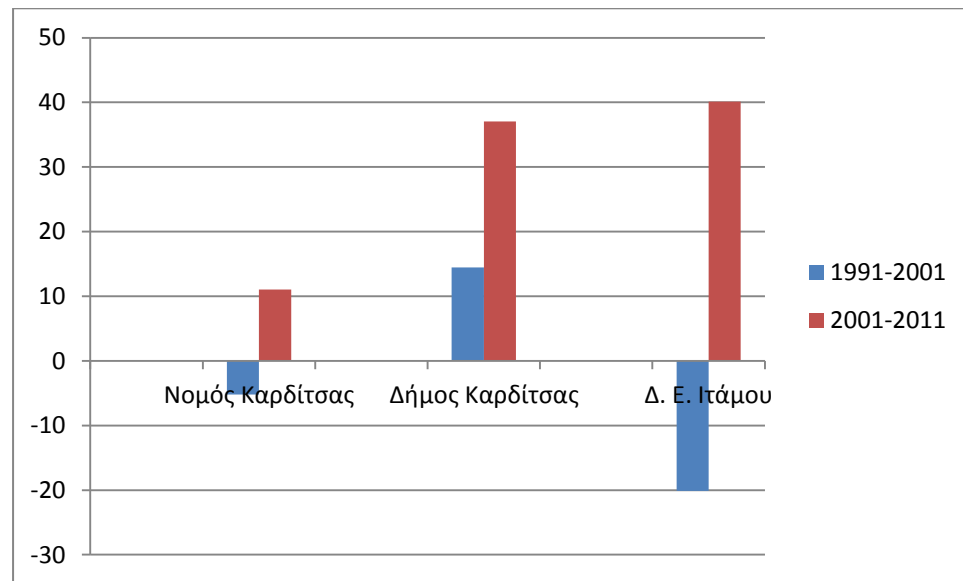
Στη συνέχεια της εργασίας παρουσιάζεται η πληθυσμιακή μεταβολή της Δ.Ε Ιτάμου, του Δήμου Καρδίτσας και του Νομού Καρδίτσας για τις δεκαετίες 1991-2001 και 2001-2011

Πίνακας 7 : Πληθυσμιακή Μεταβολή Κατοίκων

Έτη	1991-2001	2001-2011
Νομός Καρδίτσας	-5,19 %	11,04%
Δήμος Καρδίτσας	14,48%	37,03%
Δ. Ε. Ιτάμου	-20,1%	40,13%

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ. Απογραφή 2011

Σχήμα 4: Πληθυσμιακή Μεταβολή Κατοίκων

Από το παραπάνω σχήμα παρατηρείται ότι η πληθυσμιακή μεταβολή κατοίκων αυξήθηκε από την δεκαετία 1991-2001 έως την επόμενη 2001-2011 η οποία οφείλεται στην παγκόσμια οικονομική κρίση όπου οι κάτοικοι επιστρέφουν στην επαρχία από τα μεγάλα αστικά κέντρα επειδή δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στα νέα οικονομικά δεδομένα. Αυτή η αύξηση της πληθυσμιακής μεταβολής στην Περιφέρεια Καρδίτσας, αρχικά έχει ένα θετικό για τη Δ.Ε Ιτάμου, διότι αντιμετωπίζεται το φαινόμενο της ερήμωσης καθώς επίσης ο κόσμος προτιμά να ζει στην επαρχία παρά στις μεγάλες πόλεις.

2.4 Χωροταξική οργάνωση της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου

Στην Δημοτική Ενότητα Ιτάμου δεν υφίσταται Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο με αποτέλεσμα στις εκτός ορίου περιοχές των οικισμών να μην υπάρχουν θεσμοθετημένες χρήσεις γης, αλλά έχει εκπονηθεί Σχέδιο Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων (ΣΧΟΟΑΠ) το 2008 και η ένταξη της περιοχής σε Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) την ίδια περίοδο, στοιχεία που θα οδηγήσουν στην ορθόδοξη χρήση γης, την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και την προστασία την τοπικής αρχιτεκτονικής χάρη στους περιορισμούς και τον έλεγχο στη δόμηση που αυτά επιφέρουν (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας 2014-2019). Ακόμη στο Δήμο Καρδίτσας έχουν εκπονηθεί 2 Επιχειρησιακά Προγράμματα για τις περιόδους 2011-2014 και 2014-2019, τα οποία αναλύουν και θέτουν στόχους και για τη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου. Όμως, όσο αφορά την ανάλυση για τη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου αλλά και για τις υπόλοιπες Δημοτικές Ενότητες του Δήμου Καρδίτσας είναι ελλιπής και θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν περισσότερα στοιχεία (π.χ. στοιχεία για το περιβάλλον, για τα κρίσιμα ζητήματα τοπικής ανάπτυξης, κλπ.) ενώ για την πόλη της Καρδίτσας γίνεται λεπτομερή ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης. Αυτό δείχνει ότι τα Επιχειρησιακά Προγράμματα να δίνουν σημασία και προτεραιότητα στην ανάπτυξη των μεγάλων αστικών κέντρων.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η κατανομή των χρήσεων γης στην Δημοτική Ενότητα Ιτάμου η οποία έχει συνολική έκταση σε στρέμματα 237,7(Μελέτη Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας, 2013). Στη συνέχεια παρουσιάζεται η κατανομή των χρήσεων γης στην περιοχή μελέτης.

Πίνακας 8: Κατανομή Χρήσεων Γης στη Δ.Ε Ιτάμου

Γεωργικές περιοχές:	Στρέμματα
Αρόσιμη γη	21,1
Μόνιμες καλλιέργειες	0,3
Βοσκοτόπια (θαμνώδους ή ποώδους βλάστησης)	3,7
Βοσκοτόπια-Εκτάσεις με αραιή ή καθόλου βλάστηση	0,9
Ετερογενείς γεωργικές περιοχές	36,3
Δάση- Ημιφυσικές περιοχές:	Στρέμματα
Δάση	123,8
Μεταβατικές δασώδεις-θαμνώδεις εκτάσεις	22,2
Συνδυασμοί θαμνώδους ή ποώδους βλάστησης	17,9
Εκτάσεις με αραιή ή καθόλου βλάστηση	9,2
Εκτάσεις που καλύπτονται από νερά:	Στρέμματα
Χερσαία ύδατα	1,3
Τεχνικές περιοχές:	Στρέμματα
Αστική οικοδόμηση	1,1

Πηγή: Μελέτη Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας (2013)

Επίσης με βάση το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) της Περιφέρειας Θεσσαλίας και σύμφωνα με το ΦΕΚ 1484/Β΄/10/10/2003, τα οικιστικά κέντρα της Περιφέρειας Θεσσαλίας κατατάσσονται σε πέντε (5) επίπεδα (από το 1^ο έως και το 5^ο). Στην Δημοτική Ενότητα Ιτάμου το Καλλήγηρο ανήκει στο 4^ο επίπεδο ως κεφαλοχώρι και οι υπόλοιποι οικισμοί της

ανήκουν στο 5^ο επίπεδο. (Μελέτη Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας, 2013)

2.5 Παραγωγική διάρθρωση

Η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου είναι η μεγαλύτερη ορεινή, κτηνοτροφική και δασική ενότητα σε επίπεδο νομού. Η οικονομική δραστηριότητα και τα στοιχεία απασχόλησης δείχνουν ότι στην περιοχή το εισόδημα προέρχεται και από τους τρεις κλάδους παραγωγής. Το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζομένων ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα που περιλαμβάνει ποικιλία καλλιεργειών και κτηνοτροφία, ενώ ο δευτερογενής και τριτογενής τομέας απασχολεί μικρότερο αριθμό εργαζομένων γιατί περιλαμβάνει λίγους και συγκεκριμένους κλάδους. Η παγκόσμια οικονομική κρίση που υπάρχει, μαστίζει τα τελευταία χρόνια τον πρωτογενή τομέα και έχει επηρεάσει αρνητικά την οικονομία αλλά και την κοινωνική δομή της περιοχής. Αυτό διαφαίνεται από τη μεγάλη μείωση του πληθυσμού που απασχολείται στον πρωτογενή τομέα και την εκτόξευση του δείκτη ανεργίας. Το πρόβλημα γίνεται πιο έντονο από το γεγονός ότι ο δευτερογενής τομέας παραμένει στάσιμος με αποτέλεσμα να μην αξιοποιούνται οι πλούσιοι φυσικοί πόροι της περιοχής.

Πίνακας 9: Ποσοστό ανεργίας και αριθμός εργαζομένων σύμφωνα με την Ελ. Στατ. 2011

	Δ.Ε. Ιτάμου	Δ.Ε. Καρδίτσας	Δήμος Καρδίτσας
Ποσοστό Ανεργίας	14,83%	13,45%	13,42%
Αριθμός Ανέργων	151	1.947	2.573
Απασχόληση ατόμων στον Πρωτογενή Τομέα	370	4.166	1.513
Απασχόληση ατόμων Δευτερογενή Τομέα	196	3.493	2.565
Απασχόληση ατόμων στον Τριτογενή Τομέα	293	11.606	10.077

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας 2014-2019

Ο πρωτογενής τομέας στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου απασχολεί τον μεγαλύτερο αριθμό εργαζομένων. Στις γεωργικές εκτάσεις της περιοχής μελάτης παράγονται: βαμβάκι, καλαμπόκι, σιτάρι, κηπευτικά, πατάτες, φασόλια, ζαρζαβατικά, οπωροφόρα δέντρα και αμπέλια με τα οποία τροφοδοτούν την αγορά της Καρδίτσας και όχι μόνο, ακόμη στα πιο ορεινά σημεία της Δ. Ε. Ιτάμου καλλιεργούνται καστανιές, καρυδιές και κερασιές και όσο αφορά την κτηνοτροφία εκτρέφονται πρόβατα, αιγοπρόβατα, κλπ.. Ορισμένοι ασχολούνται παράλληλα με τη μελισσοκομία. Ο δευτερογενής τομέας παρατηρώντας τον Πίνακα 8 είναι ο τομέας με το μικρότερο ποσοστό στην Δ. Ε. Ιτάμου. Σε αυτόν τον κλάδο συναντώνται άτομα που ασκούν το επάγγελμα του «τσαρουχά» έχοντας βιοτεχνία τσαρουχιών, το επάγγελμα του ξυλουργού και μερικοί είναι χτιστάδες. Ακόμη, ορισμένοι ασχολούνται με τα ελεύθερα επαγγέλματα (φροντιστήρια, πρακτορείο ΟΠΑΠ, κλπ.). Στον τριτογενή τομέα ο αριθμός των υπηρεσιών και των εμπορικών καταστημάτων είναι πολύ μικρός εξαιτίας της γειτνίασης της Δ.Ε. Ιτάμου με την πόλη της Καρδίτσας που προσφέρει πλήρη αγορά και παροχή υπηρεσιών. Η περιοχή μελέτης τα τελευταία χρόνια έχει να κάνει μια πρόοδο στον τομέα του τουρισμού, επειδή διαθέτει ιδιαίτερο και αξιόλογο φυσικό και

πολιτιστικό πλούτο. Αρχικά, στη Δ.Ε. Ιτάμου έχει αναπτυχθεί ο θρησκευτικός και ο αρχαιολογικός τουρισμός όπου κάθε χρόνο τουρίστες καταφθάνουν στην περιοχή για να επισκεφτούν τις ιερές μονές της ,όπως είναι η Ιερά Μονή Πέτρας Καταφυγίου, στη Ζωοδόχου Πηγή στη Ραχούλα, κλπ. και τα διάφορα αρχαιολογικά μνημεία, όπως είναι η αρχαία τειχισμένη πόλη στη θέση του σημερινού οικισμού του Καλλίθηρου, τα ερείπια από το αρχαίο κάστρο στο Καταφύγι, κλπ. (<http://www.karditsanews.gr>) Ακόμη, κοντά στο χωριό Ανθηρό το 2000 χτίστηκε το δασικό χωριό Δρυάδες όπου είναι ένα συγκρότημα με 20 σπίτια, διαθέτει εστιατόριο και αθλητικές εγκαταστάσεις (γήπεδο μπάσκετ και βόλει). Ο επισκέπτης από το χωριό Δρυάδες έχει τη δυνατότητα να ζήσει μέσα στη φύση, να επισκεφτεί άλλα χωριά τη Λίμνη Πλαστήρα, να γνωρίσει τα ήθη, τα έθιμα και τη γαστρονομία της περιοχής. Τέλος ,υπάρχουν και τα ορειβατικά καταφύγια όπου οι τουρίστες μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν σαν σημείο εκκίνησης ενός δικτύου μονοπατιών στην περιοχή. (<http://www.dimoskarditsas.gov.gr>)

2.6 Φυσικό περιβάλλον

Η ευρύτερη περιοχή της Δημοτική Ενότητας Ιτάμου αλλά και η περιοχή του ανατολικού τμήματος του Νομού Καρδίτσας χαρακτηρίζεται κυρίως από το αμιγές πεδινό ανάγλυφό της, με σπάνια παρουσία λόφων, το οποίο διαμορφώνεται ομαλά έως τους πρόποδες της οροσειράς των Αγράφων. Ο Ίταμος αποτελεί την υψηλότερη κορυφή με υψόμετρο 1.131 μέτρα της περιοχής μελέτης της παρούσας εργασίας. Στο Παλιοζωγλόπι υπάρχουν ιδιόκτητες καρυδιές που παράγουν εξαιρετικής ποιότητας καρύδια, ενώ στην υψομετρική ζώνη 700-900 μέτρων υπάρχουν 3.000 περίπου στρέμματα ιδιόκτητων καστανιώνων. Οι βόρειες πλαγιές του Ιτάμου, σε υψόμετρο 800 μέτρα και άνω, είναι κατάφυτες από πυκνό ελατοδάσος, το οποίο ανήκει στο Δημοτικό Διαμέρισμα Ραχούλας. (Πηγή <http://www.dimoskarditsas.gov.gr>)

Το κλίμα στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου είναι σύμφωνα με τον βιοκλιματικό χάρτη της Ελλάδας Μεσογειακό όπου τα βασικά χαρακτηριστικά του είναι το ξηρό και θερμό καλοκαίρι και ο ήπιος και βροχερός χειμώνας. Βροχοπτώσεις σημειώνονται σε όλη τη διάρκεια του έτους με μέγιστη ένταση μεταξύ Οκτωβρίου και Μαρτίου. Επιπρόσθετα στη διάρκεια του χειμώνα έως τις αρχές της άνοιξης σημειώνονται

χιονοπτώσεις. (Μελέτη Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας, 2013)

Εντός της Δημοτικής Ενότητας του Ιτάμου εντοπίζονται διάφορες προστατευόμενες περιοχές όπως π.χ. Βιότοποι, περιοχές NATURA, κλπ. οι οποίες έχουν μεγάλη σημασία για τη βιοποικιλότητα της περιοχής. Παρακάτω αναγράφονται οι προστατευόμενες περιοχές της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας 2014-2019:

Πίνακας 10: Προστατευόμενες περιοχές στη Δ.Ε. Ιτάμου

Δημοτικά Δάση:	Στρέμματα
Δημοτικό Δάσος Καλλιθήρου	10,17
Δημοτικό Δάσος Καταφυγίου	17,94
Δημοτικό Δάσος Αμάραντου	22,97
Δημοτικό Δάσος Ραχούλας	23,77
Δημοτικό Δάσος Καστανιάς	12,31
Βιότοποι:	Στρέμματα
Περιοχή Λογγιές Καταφυγίου	8.450
Περιοχές NATURA 2000:	
Περιλαμβάνει τμήμα της Λίμνης Πλαστήρας	

Ο Βιότοπος στην περιοχή Λογγιές Καταφυγίου και η Λίμνη Πλαστήρα προστατεύονται με βάση το Θεσμικό Πλαίσιο που ισχύουν για τις περιοχές NATURA 2000 σύμφωνα με το Ν. 3937/2011.

Όσο αφορά το υδρογραφικό δίκτυο την διασχίζουν αρκετά ρέματα και ποτάμια όπως είναι ο Ταυρωπός ή Μέγδοβας που έχει συνολικό μήκος 78 χιλιόμετρα αλλά στην Δημοτική Ενότητα Ιτάμου την διασχίζει ένα μέρος του με μήκος 9 χιλιόμετρα και ο

Σαρανταπονίτης ποταμός. Επίσης σε όλη την έκταση του πεδινού τμήματος της Δημοτικής Ενότητας εντοπίζεται μεγάλο πλήθος τεχνητών αποστραγγιστικών – αρδευτικών καναλιών για το πότισμα των καλλιεργήσιμων εκτάσεων της περιοχής. Τα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα αντιμετωπίζουν τοπικά προβλήματα ρύπανσης που οφείλονται στην αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων στις καλλιέργειες και στην απόρριψη σκουπιδιών και μπαζών σε αυτά. (Μελέτη Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας, 2013)

Η βλάστηση στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου εμφανίζει εξαιρετική ποικιλία και εξαρτάται από το υψόμετρο και το μικροκλίμα κάθε θέσης. Η χλωρίδα της περιοχής μελέτης είναι με μικρές παραλλαγές η τυπική χλωρίδα του πεδινού αγροτικού ηπειρωτικού ελλαδικού χώρου και περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό φυτικών ειδών και υποειδών, ορισμένα από τα οποία απειλούνται με εξαφάνιση. Μερικά από αυτά τα είδη και υποείδη είναι τα εξής: θάμνοι όπως είναι το πουρνάρι, δάση φυλλοβόλων κυρίως πλατύφυλλης δρυός, έλατα, δάση οξιάς και καστανιάς, αρωματικά φυτά, κλπ. (Σαράφη, 2012).

Όσο αφορά την πανίδα της Δημοτικής Ενότητας του Ιτάμου είναι εξαιρετικά πλούσια και ενδιαφέρουσα, διότι αφενός περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία ειδών ασπόνδυλων και σπονδυλωτών και αφετέρου οι πληθυσμοί των περισσότερων ειδών βρίσκονται σε ικανοποιητική κατάσταση. Μερικά από τα είδη που συναντώνται στην περιοχή είναι τα εξής: λύκος, αλεπού, ζαρκάδι, αγριογούρουνο, κλπ. Επίσης στην Δημοτική Ενότητα του Ιτάμου υπάρχει αξιόλογη орνιθοπανίδα αποτελούμενη από διάφορα είδη όπως είναι: κοκκινολαίμης, ελατοπαπαδίτσα, χρυσαετός, κλπ. (Σαράφη, 2012).

2.7 Υποδομές και δίκτυα

Στο οδικό δίκτυο της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου δεν υπάρχουν εθνικές οδοί αλλά αποτελείται από περιφερειακές και τοπικές οδούς καθώς επίσης και από αγροτικές και επαρχιακές οδούς. Σιδηροδρομική σύνδεση δεν υπάρχει στη περιοχή με την υπόλοιπη χώρα ούτε άμεση ή έμμεση σύνδεση με κάποιο αεροδρόμιο. Το μεγαλύτερο μέρος του οδικού δικτύου είναι ασφατωμένο ενώ υπάρχουν και αρκετοί χωματόδρομοι οι οποίοι οδηγούν στις καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Την περιοχή μελέτης της παρούσας εργασίας τη διασχίζει η περιφερειακή οδός Καρδίτσα-Καλλίθηρο-Λίμνη Ν. Πλαστήρα με μήκος 55 χιλιόμετρα. Το δευτερεύον οδικό δίκτυο φτάνει τα

30 χλμ., το δίκτυο των αγροτικών οδών τα 127 χλμ. και των δασικών οδών τα 167 χλμ. (<http://www.karditsanews.gr>). Κατά τους χειμερινούς μήνες παρουσιάζονται δυσκολίες σε αρκετά σημεία του κύριου και δευτερεύοντος οδικού δικτύου λόγω των βροχοπτώσεων και των χιονοπτώσεων. Όσον αφορά τις συγκοινωνίες η Δ.Ε. Ιτάμου εξυπηρετείται από το Αστικό ΚΤΕΛ Καρδίτσας όπου πραγματοποιούνται καθημερινά καθ' όλη την διάρκεια του έτους με αφετηρία την Καρδίτσα και περνά μέσα από το Καλλίθηρο και τερματίζει στο Αμπελικό. Ακόμη, το Υπεραστικό ΚΤΕΛ Καρδίτσας εξυπηρετεί τους περισσότερους οικισμούς της περιοχής μελέτης όπου πραγματοποιούνται δρομολόγια όπως Καρδίτσα-Ραχούλα-Καταφύγι, Καρδίτσα-Καροπλέσι και Καρδίτσα-Μούχα τα οποία όμως δεν πραγματοποιούνται καθημερινά. Τέλος, μερικοί οικισμοί εξυπηρετούνται από ταξί έτσι ώστε να μετακινηθούν από τον έναν οικισμό στον άλλο. (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας 2014-2019)

Όσο αφορά τις κοινωνικές υποδομές στην Δημοτική Ενότητα Ιτάμου τα τελευταία χρόνια υπάρχει μεγάλη έλλειψη τόσο στην υγεία όσο και στην εκπαίδευση. Από το 2011 και μετά στην περιοχή μελέτης δεν υπάρχει Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας (Πολυιατρεία ΙΚΑ, Ιδιωτικές κλινικές, κλπ.) παρά μόνο το Πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι το οποίο έχει έδρα 4 χιλιόμετρα από το κεφαλοχώρι Καλλίθηρο, και 2 αγροτικούς γιατρούς όπου ο ένας πηγαίνει καθημερινά στο Καλλίθηρο και ο άλλος στους υπόλοιπους οικισμούς και φαρμακεία σε ορισμένους οικισμούς, ενώ πριν το 2011 σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας 2011-2014 υπήρχαν 6 Κέντρα Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας. Οι κάτοικοι πλέον για να εξυπηρετηθούν πηγαίνουν ή στο Γενικό Νοσοκομείο Καρδίτσας ή σε εξωτερικά ιατρεία και ιδιωτικές κλινικές στην Καρδίτσα. Ο κλάδος της εκπαίδευσης στην Δ.Ε. Ιτάμου πριν το 2011 λειτουργούσαν 3 Νηπιαγωγεία και 1 Δημοτικό σχολείο πλέον όμως λειτουργούν μόνο 1 Νηπιαγωγείο και 1 Δημοτικό σχολείο. Η έλλειψη αυτήν στον κλάδο της υγείας και της εκπαίδευσης οφείλεται στην παγκόσμια οικονομική κρίση όπου ο κάθε Δήμος προκειμένου να μην πτωχεύσει έκλεινε διάφορα ιδρύματα προκειμένου να ανταποκριθεί στα νέα οικονομικά δεδομένα. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείτε και στις υπόλοιπες Δημοτικές Ενότητες του Νομού Καρδίτσας όπου υπήρξε μείωση στους κλάδους της υγείας και της εκπαίδευσης. Οι μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναγκάζονται να πηγαίνουν στα γυμνάσια και λύκεια της Καρδίτσας με τα αστικά και υπεραστικά ΚΤΕΛ.

Επίσης εντός της Δ.Ε. λειτουργούν οι παρακάτω υπηρεσίες: Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών και κατάστημα αντιπροσώπου ΕΛΤΑ στο Καλλίθηρο, κατάστημα ΟΤΕ στο Καλλίθηρο, δασονομείο στη Καστανιά και στη Ραχούλα. Τέλος τα τελευταία χρόνια στο Καλλίθηρο λειτουργεί ΚΑΠΗ και κοινοτικές δημοτικές βιβλιοθήκες στα χωριά Καροπλέσι, και Ραχούλα.

2.8 Πολιτιστική κληρονομιά

Η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου διαθέτει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά η οποία αποτελεί πόλο έλξης επισκεπτών από όλη την Ελλάδα αλλά και από το εξωτερικό προκειμένου να θαυμάσουν τα αρχαία μνημεία, τις εκκλησίες ή τις ιερές μονές και να συμμετάσχουν στις διάφορες πολιτιστικές και κοινωνικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στην περιοχή κάθε χρόνο.

Αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία

Η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό αρχαιολογικών χώρων και μνημείων. Παρακάτω παρουσιάζονται οι οικισμοί με αρχαιολογικό ενδιαφέρον (<http://www.karditsanews.gr>):

Αμάραντος:

Στον Αμάραντο ενδιαφέρον είναι το πέτρινο γεφύρι του χωριού στη θέση «Γλαβάς», σε απόσταση στο 3 χιλιόμετρο Αμάραντος-Δαφνοσπηλιά. Επίσης, ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου αποτελεί ένα σπουδαίο μνημείο, ρυθμού βασιλικής το οποίο έχει επισκευαστεί όπου σώζεται το αξιόλογο ξυλόγλυπτο τέμπλο (1715), το οποίο σύμφωνα με διηγήσεις, μεταφέρθηκε από την Κωνσταντινούπολη.

Αμπελικό:

Στο Αμπελικό υπάρχει ένα αρχαίο κάστρο και έχουν εντοπιστεί ερείπια αρχαίου τείχους στο ξωκλήσι του Προφ. Ηλία ενώ κτερίσματα αρχαίων τάφων της περιοχής του οικισμού βρίσκονται στο μουσείο Βόλου. Στον οικισμό δεσπόζει το σπίτι Λαογραφίας του αείμνηστου λογοτέχνη Θωμά Νικολάου.

Καλλίθηρο:

Το Καλλίθηρο είναι ένας ιστορικός τόπος όπου σε αυτόν βρίσκονται αρκετοί αρχαιολογικοί χώροι και διάφορα μνημεία. Ο σύγχρονος οικισμός είναι χτισμένος

πάνω στα ερείπια αρχαίας πόλης του 4ου π.Χ. αιώνα περίπου. Αρχικά περίπου 2 χιλιόμετρα βορειοανατολικά βρίσκεται η αρχαία τειχισμένη πόλη στη θέση του σημερινού οικισμού του Καλλιθήρου. Η αρχαία πόλη καταλαμβάνει το νότιο τμήμα του σύγχρονου οικισμού, καθώς επίσης και ολόκληρο το λόφο του Αγίου Αθανασίου στα νότιά του. Μάλιστα, εντός του οικισμού υπάρχουν τρεις ημιυπαίθριοι αρχαιολογικοί χώροι, προσιτοί στον επισκέπτη. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο λόφος του Αγίου Αθανασίου, όπου η ομώνυμη εκκλησία χτίστηκε το 1857. Στο λόφο βρίσκεται το κάστρο με τους πέντε πύργους και χρονολογούνται από την εποχή του Ιουστινιανού. Νοτιοανατολικά του Καλλιθήρου, στη θέση "Ξινόβρυση", σε απόσταση 2 χλμ. εντοπίστηκε ένας ρωμαϊκός τάφος του 3ου αι. μ.Χ.. Είναι κτιστός, καμαροσκέπαστος, έχει τετράγωνη κάτοψη και από έρευνες που έγιναν έδειξαν ότι δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ. Επιπρόσθετα υπάρχει μία γέφυρα που βρίσκεται στο 11ο χιλιόμετρο της επαρχιακής οδού Καρδίτσας – Ραχούλας, και πιο συγκεκριμένα 1 χιλιόμετρο νότια του Καλλιθήρου, στη θέση "Ξηρόκαμπος" και γεφυρώνει έναν παραπόταμο του ποταμού Καλέντζη. Πρόκειται για ένα λιθόκτιστο γεφύρι κατασκευασμένο στις αρχές του 20ου αιώνα. Το 1995 σύμφωνα με το Νόμο 1469/1950 και με Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 55/β/26-1-96) χαρακτηρίστηκε το γεφύρι του Καλλιθήρου ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο.

Καροπλέσι:

Στο Καροπλέσι υπάρχει το σχολείο του χωριού το οποίο ίδρυσε ο ευεργέτης Συγγρός το 1905. Το 1996 σύμφωνα με το Νόμο 1469/1950 και με Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 113/β/1996) χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, γιατί αποτελεί αξιόλογο και αντιπροσωπευτικό δείγμα σχολικής αρχιτεκτονικής.

Καστανιά:

Το κάστρο που βρίσκεται στην Καστανιά πιθανότατα ταυτίζεται με την αρχαία πόλη Μενελαΐδα. Σε ό,τι αφορά τα νεότερα μνημεία υπάρχει το μονότοξο πέτρινο γεφύρι «Καρρά», ενώ ενδιαφέρουσα είναι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική του χωριού. Στη θέση «Τσούκα» υπάρχει ένας σχετικά μικρός αρχαίος οικισμός ελληνιστικών χρόνων, στον οποίο τα μόνα ορατά ερείπια είναι τμήματα κάποιων αναλημματικών τοίχων. Επίσης, στην Καστανιά υπάρχει το Κέντρο Χλωρίδας και Πανίδας των Αγράφων που στεγάζεται στο πετρόκτιστο Δημοτικό Σχολείο, αλλά και το Μουσείο-Παραδοσιακό

Εργαστήριο Τσαρουχιών της οικογένειας Κόγια, το οποίο λειτουργεί σχεδόν έναν αιώνα.

Καταφύγι:

Στο Καταφύγι σώζονται ερείπια αρχαίου κάστρου. Στην ίδια περιοχή κοντά στον οικισμό υπάρχει ακόμη ένας μικρότερος τειχισμένος αρχαίος οικισμός.

Νεράιδα:

Στη Νεράιδα υπάρχει ο Ναός του Αγίου Γεωργίου με το εξαιρετικής τέχνης ξυλόγλυπτο τέμπλο του 18ου αιώνα, καθώς και την Ιερά Μονή Γεννήσεως της Θεοτόκου ένα θρησκευτικό μνημείο του 16ου αιώνα.

Ραχούλα:

Στη Ραχούλα λειτουργεί το Ιστορικό Μουσείο Φλωράκη γιατί είναι η πατρίδα, αλλά και ο τόπος «ανάπαυσης», του Χαρίλαου Φλωράκη. Το Τοπικό Διαμέρισμα Ραχούλας του πρώην Δήμου Ιτάμου, του οποίου υπήρξε έδρα από το 1883 μέχρι το 1912, με απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης ορίστηκε ιστορική έδρα του, καθώς, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των σωστικών ανασκαφών, αλλά και από παλαιότερα ευρήματα στην περιοχή, υπήρχε αρχαίος οικισμός, ο οποίος τοποθετείται από τη θέση Στενό μέχρι το Παλιοκκλήσι στην περιοχή Τούμπες. Οι τελευταίες ανάγονται στη Μυκηναϊκή εποχή (1.500-1.100 π.Χ.), ενώ το νεκροταφείο που αποκαλύφθηκε εν μέρει στο Στενό χρονολογήθηκε μεταξύ 4ου και 3ου αιώνα π.Χ. Ακόμη στην περιοχή της Ραχούλας υπάρχει το γεφύρι στις «Συκιάς το Ρέμα» σε απόσταση 6 περίπου χλμ. στο δρόμο Ραχούλας-Καλλιθήρου το οποίο είναι πέτρινο με δύο καμάρες και χρονολογείται από τον 19ο αιώνα. Το 2005 σύμφωνα με το Νόμο 1469/1950 και με Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 1959/β/30-12-05) χαρακτηρίστηκε το γεφύρι της Ραχούλας ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, προκειμένου στη συνέχεια να ενταχθεί στο πρόγραμμα της Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Θεσσαλίας για την επισκευή και ανάδειξή του. Επίσης εντοπίζονται 2 γεφύρια όπου το ένα είναι μονότοξο παλιό πέτρινο γεφύρι στον παλιό δρόμο Ραχούλας-Παλαιοζωγλοπίου στη θέση «Κτίσματα». Και ένα άλλο το οποίο σε απόσταση περίπου 1,5 χλμ. από το χωριό στη θέση «Ιτιά».

Χώροι θρησκευτικού ενδιαφέροντος:

Στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου υπάρχουν πάρα πολλές εκκλησίες και μοναστήρια που προσελκύουν μεγάλο αριθμό επισκεπτών όλη την διάρκεια του έτους. Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά οι θρησκευτικοί χώροι της περιοχής μελέτης (www.karditsanews.gr):

- Ναός Αγίου Αθανασίου (1857) και Ναός Αγίας Τριάδος στο Καλλιθήρο
- Ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου στον Αμάραντο (18ος αιώνας)
- Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου, η εκκλησία του Αγίου Τρύφωνα, η εκκλησία του Αγίου Αθανασίου και ο Ναός του Αι-Λιάς στην Καστανιά
- Ναός της Αγίας Παρασκευής (1896) και η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος Σιάικας (1540) στο Καροπλέσι
- Μοναστήρι Γεννήσεως Θεοτόκου Σπινάσας (στα μισά του 16ου αιώνα) και η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στη Νεράιδα
- Ιερά Μονή Πέτρας (1553) στο Καταφύγι
- Η Εκκλησία Αγίας Παρασκευής, η Μονή Παναγίας (Κοίμηση της Θεοτόκου) και το εξωκλήσι Προφήτης Ηλίας τα οποία κτίστηκαν περίπου πριν 2 αιώνες στην περιοχή της Ραχούλας.
- Τα εξωκλήσια του Προφήτη Ηλία, Αγίου Δημητρίου και της Παναγίας και ο Ναός του Αγίου Αχιλλείου στο Αμπελικό
- Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου (17ος αιώνας) στο Ανθηρό

Πολιτιστικές και κοινωνικές εκδηλώσεις:

Στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου κάθε χρόνο ειδικά τους καλοκαιρινούς μήνες πραγματοποιούνται διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις είτε από τους Μορφωτικούς Συλλόγους των οικισμών είτε από τους ίδιους τους κατοίκους. Ακόμη κάθε χρόνο γιορτάζουν διάφορα μοναστήρια και διοργανώνονται πανηγύρια όπου προσελκύουν κόσμο από όλη την Ελλάδα. Τέτοιες πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι οι εξής: τα Αγροτικά που διοργανώνονται από τον Μορφωτικό Σύλλογο Καλλιθήρου στην πλατεία με διάφορα μουσικά σχήματα και παραδοσιακούς χορούς, το πανηγύρι στην Ιερά Μονή Πέτρας Καταφυγίου κάθε 15 Αυγούστου όπου προσκυνάνε την εικόνα, στην Καστανιά στις 5-6 Ιανουαρίου τελούνται τα «Λοκατζάρια» όπου μασκαρεύονται οι νεότεροι με ψηλές προσωπίδες, ενώ την επομένη οι μεγαλύτεροι άντρες. Με χτυπήματα κουδουνιών δημιουργούν μεγάλο πανδαιμόνιο και περιφέρονται στα

σπίτια του χωριού για φιλοδομήματα και το βράδυ ακολουθεί γλέντι. Τα «Σύγνα» είναι μία θρησκευτική τελετή των ημερών του Πάσχα μετά τη Θεία Λειτουργία παίρνουν τις εικόνες από την εκκλησία της Παναγίας και με επικεφαλής τον ιερέα, οι κάτοικοι τις περιφέρουν σ' όλο το χωριό, κλπ. (<http://www.pedthessalias.gr/>).

Οι Μορφωτικοί ή Πολιτιστικοί Σύλλογοι της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου είναι οι εξής (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας 2014-2019):

- Μορφωτικός Σύλλογος Καλλιθήρου
- Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αμπελικού
- Πολιτιστικός Σύλλογος Γυναικών Δήμου Ιτάμου Ν. Καρδίτσας
- Μορφωτικός Σύλλογος Καλλιφωνίου
- Πολιτιστικός Σύλλογος Καροπλεσίου
- Εκπολιτιστική Κίνηση Νέων Καστανιάς
- Μορφωτικός Σύλλογος Καταφυγίου
- Εκπολιτιστικός–Επιμορφωτικός Σύλλογος Νέων Μούχας

Τέλος, ο Δήμος Καρδίτσας συμμετέχει (ως διάδοχη κατάσταση του Καποδιστριακού Δήμου Ιτάμου) σε εθνικό επίπεδο στο «Δίκτυο Αμφικτυονία» με Δήμους της Βουλγαρίας και της Ιταλίας (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας 2014-2019).

2.9 Υφιστάμενες πολιτικές και έργα της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου

Η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου αποτελεί μια περιοχή που δεν έχει αξιοποιήσει επαρκώς τόσο τα διάφορα αναπτυξιακά εργαλεία, όσο και τις διάφορες ευκαιρίες για χρηματοδοτήσεις από προγράμματα που έχουν εκπονηθεί. Βεβαίως, οι τοπικοί φορείς έχουν καταφέρει την εκτέλεση ορισμένων έργων για τη βελτίωση της περιοχής χωρίς όμως να επαρκούν. Η Δ. Ε. Ιτάμου όσο αφορά την χωροταξική οργάνωση ακολουθεί τις κατευθύνσεις του Περιφερειακού Πλαισίου της Θεσσαλίας και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας για την περίοδο 2014-2019. Ακόμη, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καρδίτσας προτείνει συγκεκριμένα έργα και δράσεις για τη βελτίωση της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου. Σχετικά με τις δυνατότητες που προσφέρει το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς για τις περιόδους 2007-2013 και 2014-2020 οι τοπικοί φορείς της περιοχής και οι κάτοικοι δεν εκμεταλλεύτηκαν επαρκώς τα χρηματοδοτικά προγράμματα που παρέχονταν, παρόλο που η περιοχή διαθέτει

σημαντικές ευκαιρίες και πόρους για ανάπτυξη στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, στον τουρισμό και όχι μόνο. Στους παρακάτω πίνακες αναφέρονται τα έργα και οι μελέτες που εκτελούνται ή που πρόκειται να εκτελεστούν σύμφωνα με τη Δημόσια Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου Καρδίτσας:

Πίνακας 11: Έργα τα οποία εκτελούνται στη Δ.Ε. Ιτάμου

Τίτλος Έργου:	Κατηγορία Έργου	Χρηματοδότηση το 2016	Πρόγραμμα Χρηματοδότησης
1) Προμήθεια ορυκτών υλικών οδοποιίας για τις ανάγκες της Δ/Ε Ιτάμου	30-7135.0023	0,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
2) Βελτίωση υποδομών στην Τ.Κ Καλλιθήρου Δ/Ε Ιτάμου	30-7331.002	3.2000,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
3) Βελτίωση και συντήρηση κοινόχρηστων υποδομών στη Δ/Ε Ιτάμου	30-7336.0023	16.777,31 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
4) Αναβάθμιση και συντήρηση κοινόχρηστων υποδομών στη Δ/Ε Ιτάμου	30-7336.0035	33.889,81 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
5) Αποκατάστασης λειτουργίας βιολογικού καθαρισμού Σαραντόπορου	30-7336.0040	15.000,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ

6) Αποκατάσταση βλαβών σε υποδομές στην Τ.Κ. Αμπελικού	30-7336.0041	4.800,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
7) Βελτιώσεις υποδομών Δ/Ε Ιτάμου	30-7336.0049	100.000,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
8) Μελέτη προστασίας και Διαχείρισης Δημοτικού Δάσους Καταφυγίου στη Δ/Ε Ιτάμου	30-7413.0039	20.500,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
9) 8) Μελέτη προστασίας και Διαχείρισης Δημοτικού Δάσους Ραχούλας στη Δ/Ε Ιτάμου	30-7413.0041	30.000,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
Σύνολο	224.167,12 €		

Πηγή: Δημόσια Τεχνική Υπηρεσία Καρδίτσας

Πίνακας 12: Έργα τα οποία εκτελούνται στο Δήμο Καρδίτσα και αφορούν τη Δ.Ε Ιτάμου

Τίτλος Έργου	Κατηγορία Έργου	Χρηματοδότηση το 2016	Πρόγραμμα Χρηματοδότησης
1) Βελτίωση αγροτικής οδοποιίας στη Τ.Κ. Νεράιδας	30-7323.0001	7.000,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
2) Αντιμετώπιση κατολισθητικών φαινομένων σε	30-7326.0002	3.965,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ

ημιορεινές και ορεινές περιοχές του Δήμου Καρδίτσας			
3) Ασφαλτοστρώσεις οδικού δικτύου Δήμου Καρδίτσας	30-7323.0003	36.000,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
4) Παρεμβάσεις και αποκαταστάσεις στην Τ.Κ. Καστανιάς Δ/Ε Ιτάμου	30-7326.0014	12.000,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
5) Κατασκευή κιγκλιδωμάτων σε δημοτικά κτίρια του Δήμου Καρδίτσας	30-7331.0014	700,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
6) Συντηρήσεις υποδομών στο Δήμο Καρδίτσας	30-7336.0016	148.000,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
7) Αναβάθμιση κοινόχρηστων χώρων Δήμου Καρδίτσας	30-7336.0042	100.950,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
8) Μελέτη πίνακα υλοτομίας δάσους Καλλιθήρου	30-7413.0024	2.000,00 €	ΣΑΤΑ ΠΟΕ
Σύνολο	306.650,00 €		

Πηγή: Δημόσια Τεχνική Υπηρεσία Καρδίτσας

Πίνακας 13: Καινούρια έργα που πρόκειται να πραγματοποιηθούν στη Δ. Ε. Ιτάμου

Τίτλος Έργου:	Κατηγορία Έργου	Προϋπολογισμός
Συντηρήσεις Δημ.Ενοτήτων Ιτάμου - Καλλιφωνίου (ΣΑΤΑ 2016)	30-7336.0053	74.015,59 €

(Δημόσια Τεχνική Υπηρεσία Καρδίτσας)

Πίνακας 14: Συνολικά έργα και χρηματικά ποσά ανά Δημοτική Ενότητα για το 2016

Δημοτική Ενότητα	Πλήθος Συνεχιζόμενων Έργων	Πιστώσεις Συνεχιζόμενων Έργων	Πλήθος Νέων Έργων	Πιστώσεις Νέων Έργων	Πλήθος Έργων	Σύνολο Πιστώσεων ανά Οργανική Μονάδα
Ιτάμου	8	224.167,12 €	0	0,00 €	8	224.167,12 €
Καλλιφωνίου	7	86.213,18 €	0	0,00 €	7	86.213,18 €
Κάμπου	6	76.095,33 €	0	0,00 €	6	76.095,33 €
Καρδίτσας	51	1.115.388,76 €	5	922.860,00 €	56	2.038.248,76 €
Μητρόπολης	6	116.777,59 €	0	0,00 €	6	116.777,59 €
Σύνολο	78	1.618.641,98 €	5	922.860,00 €	83	2.541.501,98 €

Πηγή: Δημόσια Τεχνική Υπηρεσία Καρδίτσας

Ακόμη, σύμφωνα με τον επίσημο διαδικτυακό τόπο του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας για το Δήμο Καρδίτσας πραγματοποιήθηκαν ή εκτελούνται ακόμη διάφορα έργα και ενισχύσεις τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΣΠΑ 2007-2013 και ξεκίνησαν από το 2010 και έπειτα. Παρακάτω αναγράφονται τα έργα τα οποία αφορούν τη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου (<http://anaptyxi.gov.gr>):

- Τίτλος έργου: Εκπόνηση μελέτης Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΓΠΣ) Διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας, το οποίο ξεκίνησε στις 01/10/2012 και ολοκληρώθηκε στις 31/12/2015 και κόστισε 425.082 €.

Επιπρόσθετα στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΣΠΑ 2007-2013 ιδιωτικές επιχειρήσεις είτε για να αναπτυχθούν, είτε για να προσλάβουν εργαζομένους για την αντιμετώπιση της ανεργίας, είτε για ερευνητικούς σκοπούς. Ακόμη, χρηματοδοτήθηκαν άτομα κάτω των 30 ετών έτσι ώστε να ξεκινήσουν τις δικές του επιχειρήσεις.

3. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΙΤΑΜΟΥ

3.1 Ανάλυση S.W.O.T

Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε ανάλυση και καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής μελέτης και αυτό που προέκυψε είναι ότι η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου έχει πολλές δυνατότητες και ευκαιρίες για να αναπτυχθεί αλλά παράλληλα αρκετά μειονεκτήματα, κινδύνους και απειλές που εμποδίζουν την ανάπτυξη της περιοχής.

3.1.1 Δυνατότητες και πλεονεκτήματα

Πλούσιο φυσικό περιβάλλον

Η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου διαθέτει ένα πλούσιο φυσικό περιβάλλον επειδή επεκτείνεται στις πλαγιές της οροσειράς της Πίνδου καθώς περιλαμβάνει και ένα μέρος της Λίμνης Πλαστήρας, η οποία αποτελεί ένα τεράστιο φυσικό οικοσύστημα στο οποίο συναντώνται μεγάλος αριθμός ειδών της χλωρίδας και της πανίδας. Ακόμη τη διασχίζουν διάφορα ποτάμια και ρέματα, που αποτελούν υδροβιότοπους με μεγάλη περιβαλλοντική σημασία. Το πλήθος των φυσικών πόρων της περιοχής μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πόλο έλξης εναλλακτικού τουρισμού.

Αρχαιολογικοί χώροι και πολιτιστική κληρονομιά

Όπως φάνηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου διαθέτει πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα και ιστορικό πλούτο, ο οποίος χρονολογείται από τα αρχαία χρόνια περιλαμβάνοντας αρχαία κάστρα, ευρήματα, μνημεία, πέτρινα γεφύρια, κλπ. Επίσης, στην περιοχή μελέτης υπάρχουν Ιερές Μονές και κτίρια αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος τα οποία χρονολογούνται πριν από μερικούς αιώνες. Κάθε χρόνο πραγματοποιούνται διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις είτε από τους Μορφωτικούς Συλλόγους των οικισμών είτε από τους ίδιους τους κατοίκους. Έτσι η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου, η οποία αποτελεί πόλο έλξης επισκεπτών από όλη την Ελλάδα και από το εξωτερικό προκειμένου να θαυμάσουν τους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία, τις ιερές μονές και να συμμετάσχουν στις διάφορες πολιτιστικές και κοινωνικές εκδηλώσεις της περιοχής.

Γεωργικές εκτάσεις και κτηνοτροφία

Στην περιοχή μελέτης της παρούσας εργασίας υπάρχουν τεράστιες γεωργικές εκτάσεις όπου καλλιεργούνται διάφορα προϊόντα και από αυτές βασίζεται το εισόδημα των περισσότερων κατοίκων της περιοχής. Τέτοια προϊόντα είναι το βαμβάκι, το καλαμπόκι, το σιτάρι, τα οπωροφόρα δέντρα, κλπ. όπου οι γεωργοί τροφοδοτούν την αγορά της Καρδίτσας και όχι μόνο. Επίσης λόγω του πεδινού ανάγλυφου της περιοχής υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης της βιολογικής καλλιέργειας και εναλλακτικών καλλιεργειών όπως π.χ. όσπρια, κλπ. Ακόμη, η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου είναι η μεγαλύτερη ορεινή, κτηνοτροφική και δασική ενότητα σε επίπεδο νομού και για αυτό το λόγο η κτηνοτροφία αποτελεί σημαντική παραγωγική δραστηριότητα στην περιοχή.

Παραγωγή τοπικών προϊόντων

Στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου παράγονται αρκετά τοπικά προϊόντα. Το πιο φημισμένο προϊόν της περιοχής είναι τα κάστανα που παράγονται στον οικισμό Καστανιά. Ακόμη το μέλι, τα τυροκομικά και τα αμπελοκομικά είδη αποτελούν προϊόντα υψηλής ποιότητας.

Γειτνίαση με τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές

Η γειτνίαση της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου με τη Δημοτική Ενότητα Πλαστήρα η οποία είναι η περισσότερο αναπτυγμένη τουριστικά περιοχή ολόκληρου του Νομού Καρδίτσας μπορεί να εντάξει τη Δ.Ε. Ιτάμου με τη σωστή προβολή σε ένα γενικότερο τουριστικό σύμπλεγμα απορροφώντας κι αυτή επισκέπτες και λειτουργώντας συμπληρωματικά στις άλλες. Επίσης τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκαν δίκτυα μονοπατιών τα οποία έχουν σαν αφετηρία της περιοχή μελέτης και καταλήγουν στη Λίμνη Πλαστήρα. Πρόκειται για διαδρομές με εξαιρετικό ενδιαφέρον και φυσική ομορφιά για περιήγηση στην περιοχή και αποτελούν πολύ σημαντική υποδομή για τουριστικές δραστηριότητες όπως είναι η ορειβάσια, κλπ.

Εύκολη πρόσβαση

Η πρόσβαση στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου γίνεται εύκολα μέσω του οδικού δικτύου της περιφερειακής οδού Καρδίτσα-Καλλίθηρο-Λίμνη Ν. Πλαστήρα και αποτελεί ένα ευνοϊκό στοιχείο για την περιοχή. Ο οδικός άξονας μπορεί να λειτουργήσει θετικά για τη μεταφορά αγαθών και υπηρεσιών καθώς και στη μετακίνηση ανθρώπων προς την

περιοχή, διαμορφώνοντας έτσι ένα κλίμα εύκολης πρόσβασης προς τη Δημοτική Ενότητα.

Ολοκλήρωση Γ.Π.Σ. του Δήμου Καρδίτσας

Πλέον με την ολοκλήρωση του Γ.Π.Σ. του Δήμου Καρδίτσας θα υπάρξει καθορισμός των χρήσεων γης εντός της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου καθώς επίσης θα θεσμοθετηθούν και οι χρήσεις γης σε περιοχές εκτός ορίων των οικισμών.

3.1.2 Μειονεκτήματα

Ελλείψεις βασικών υποδομών

Καταρχάς η περιοχή μελέτης δεν συγκεντρώνει τις βασικές κοινωνικές υποδομές που είναι απαραίτητες για την εξυπηρέτηση των κατοίκων της. Πιο συγκεκριμένα από το προηγούμενο κεφάλαιο παρατηρήθηκαν σημαντικές ελλείψεις σε ζητήματα ιατρικής περίθαλψης όπου ο πληθυσμός που κατοικεί στην περιοχή είναι κυρίως ηλικιωμένοι. Ακόμη παρατηρήθηκαν ελλείψεις και στον κλάδο της εκπαίδευσης όπου λειτουργούν ελάχιστα Νηπιαγωγεία και Δημοτικά σχολεία ενώ δεν υπάρχουν ιδρύματα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τέλος δεν υπάρχει αστυνομικό τμήμα σε ολόκληρη τη Δημοτική Ενότητα.

Γήρανση και χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού

Ένα από τα προβλήματα της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων της είναι άνω των 60 ετών ενώ το ποσοστό των νέων κυμαίνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της αστικοποίησης και σε συνδυασμό με την ανεργία που παρουσιάζεται στην περιοχή οι νέοι καταφεύγουν στα μεγάλα αστικά κέντρα ή στο εξωτερικό προκειμένου να βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδό τους. Επιπρόσθετα ένα άλλο πρόβλημα είναι το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού το οποίο αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για πολλές δραστηριότητες στην περιοχή οι οποίες θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της. Για αυτό το λόγο θα πρέπει να ληφθούν μέτρα και να δοθούν κίνητρα προκειμένου οι κάτοικοι και κυρίως οι νέοι να ξεκινήσουν να φοιτούν στα ιδρύματα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Έλλειψη τουριστικής προβολής και ανάδειξης των φυσικών και πολιτιστικών πλεονεκτημάτων

Ένα από το πιο βασικό μειονέκτημα της Δημοτικής Ενότητας είναι η έλλιπής προβολή του φυσικού πλούτου και των πολιτιστικών εκδηλώσεών της και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την έλλιπής προέλευσης τουριστών και κατ'έπείταση το χαμηλό εισόδημα από τον τουρισμό.

Έλλειψη του δευτερογενή τομέα

Όπως αναφέρθηκε και στην ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου ο δευτερογενής τομέας συγκεντρώνει το μικρότερο ποσοστό εργαζομένων. Αυτό συμβαίνει γιατί στην περιοχή υπάρχει έλλειψη μεταποιητικών μονάδων και εμπορίας των παραγόμενων τοπικών προϊόντων καθώς και υπηρεσιών.

Έλλιπής χωροταξική οργάνωση

Πέρα από το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Δήμου Καρδίτσα που έχει ολοκληρωθεί και περιλαμβάνει σχέδια και για τη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου, στην περιοχή δεν υπάρχει κάποιο άλλο χωροταξικό σχέδιο που να την αφορά εξολοκλήρου και παράλληλα να έχει ολοκληρωθεί. Είχε εκπονηθεί Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. και είχε προταθεί η ένταξη της Δημοτικής Ενότητας σε Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου, στοιχεία που θα οδηγούσαν στη θεσμοθέτηση των χρήσεων γης της περιοχής, στην προστασία του περιβάλλοντος, στην δόμηση, κλπ. αλλά δεν έχουν ολοκληρωθεί ποτέ.

3.1.3 Απειλές – Κίνδυνοι

Η παγκόσμια οικονομική κρίση

Εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου αδυνατεί να ανταποκριθεί στα νέα οικονομικά δεδομένα και δυσκολεύεται να αναπτυχθεί. Ακόμη λόγω των οικονομικών δυσκολιών οι κάτοικοι της περιοχής δεν αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, δεν συνεισφέρουν και δεν συμμετέχουν σε διάφορες δράσεις ή προγράμματα για την ανάπτυξη της περιοχής.

Εγκατάλειψη του πληθυσμού

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η γήρανση του πληθυσμού και η φυγή των νέων στα μεγάλα αστικά κέντρα ή στο εξωτερικό αποτελούν ένα από τα μεγαλύτερα

προβλήματα της περιοχής μελέτης. Εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και της ανεργίας που υπάρχει στη Δ.Ε. Ιτάμου κινδυνεύει να οδηγηθεί σε ολοκληρωτικό μαρασμό και ερήμωση γιατί δεν δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας κυρίως για τους νέους και την εγκαταλείπουν προκειμένου να βελτιώσουν το βιοτικό τους επίπεδο.

Κίνδυνος υποβάθμισης της πολιτιστικής κληρονομιάς

Όπως φάνηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου διαθέτει πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα και ιστορικό πλούτο ο οποίος χρονολογείται από τα αρχαία χρόνια. Όμως στα διάφορα μνημεία που υπάρχουν στην περιοχή δεν λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία και τη διατήρησή τους με αποτέλεσμα να φθείρονται και να έχουν υλικές ζημιές και με αυτόν τον τρόπο υπάρχει ο κίνδυνος μείωσης των τουριστών αρχαιολογικού ενδιαφέροντος.

Ελλιπής χωροταξική οργάνωση

Λόγω της ελλιπής χωροταξικής οργάνωσης στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου υπάρχει ο κίνδυνος συγκρούσεων των χρήσεων γης εντός και εκτός των ορίων των οικισμών να προκληθούν προβλήματα στην ανάπτυξη της περιοχής.

3.1.4 Ευκαιρίες

Αξιοποίηση του Σύμφωνου Εταιρικής Σχέσης (Σ.Ε.Σ) 2014-2020

Τα νέα χρηματοδοτικά εργαλεία για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 που περιλαμβάνονται στο Σ.Ε.Σ. προσφέρουν σημαντικούς πόρους για αναπτυξιακές δράσεις. Με αυτόν τον τρόπο θα επιτευχθούν: η βελτίωση της αγροτικής παραγωγής και ο εκσυγχρονισμός της, η καινοτομία στην παραγωγή, η προώθηση του τουριστικού αποθέματος και των τοπικών προϊόντων, βελτίωση των υποδομών, η αναβάθμιση των επιχειρήσεων, κλπ. με στόχο την ανάπτυξη της περιοχής. Όμως για να επιτευχθούν τα παραπάνω χρειάζεται συνεχής ενημέρωση, παρακολούθηση και εκπαίδευση, αξιοποίηση των πόρων, γνώση της τεχνολογίας και τέλος ενεργοποίηση και συμμετοχή του διοικητικού συμβουλίου και των κατοίκων της περιοχής.

Προώθηση και τυποποίηση των τοπικών προϊόντων

Τα τοπικά προϊόντα που παράγονται στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου μπορούν να αποτελέσουν σημαντική πηγή εισοδήματος για την περιοχή. Ακόμη η τυποποίηση των τοπικών αγροτικών προϊόντων θα διαμόρφωνε ενδεχομένως την τάση για

βελτίωση των συνθηκών παραγωγής κι από άλλους παραγωγούς, ενώ θα αύξανε και το ενδιαφέρον για καλλιέργεια ή παραγωγή τέτοιου τύπου προϊόντων. Επίσης λόγω της εύκολης πρόσβασης στην Δημοτική Ενότητα Ιτάμου η μετακίνηση των προϊόντων προς την αγορά της Καρδίτσας και προς άλλες πόλεις μπορεί να πραγματοποιηθεί εύκολα με αποτέλεσμα την αύξηση της οικονομικής κατάστασης της περιοχής, την αύξηση ζήτησης των προϊόντων και να γίνει πιο ανταγωνιστική η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου.

Αξιοποίηση του τουριστικού αποθέματος

Όπως προαναφέρθηκε η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου έχει πλούσιο τουριστικό απόθεμα και σε συνδυασμό με τη γειτνίαση με τη Δημοτική Ενότητα Πλαστήρα μπορεί να το εκμεταλλευτεί προς όφελός της. Αρχικά το 2000 χτίστηκε το δασικό χωριό Δρυάδες, έτσι παρόμοια μπορούν να χτιστούν και άλλα τέτοια δασικά χωριά όπου θα διοργανώνονται εκδρομές στη Λίμνη Πλαστήρα, διαδρομές στο δίκτυο μονοπατιών, ορειβασίες στις κορυφές κλπ. Ακόμη, η περιοχή ενδείκνυται για δραστηριότητες πολλών μορφών τουρισμού όπως είναι ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο θρησκευτικός και αρχαιολογικός τουρισμός. Για να επιτευχθεί όμως αυτό απαιτούνται ενέργειες αύξησης του αριθμού των ξενοδοχειακών μονάδων και βελτίωσης των υφιστάμενων.

Βελτίωση των υποδομών και των δικτύων (οδικού δικτύου, τηλεπικοινωνιών, κλπ.)

Η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου έχει όλα τα πλεονεκτήματα για να αναπτυχθεί και αυτό θα πραγματοποιηθεί με την αναβάθμιση και τη βελτίωση των υποδομών και των δικτύων. Αρχικά στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου με την αξιοποίηση διάφορων χρηματοδοτικών προγραμμάτων υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθούν μικρές μονάδες ιατρικής περίθαλψης προκειμένου να εξυπηρετούνται οι κάτοικοί της. Επιπροσθέτως το οδικό δίκτυο αποτελείται πέρα από τον κεντρικό οδικό άξονα και από αγροτικούς δρόμους και χωματόδρομους. Έτσι αυτό δυσκολεύει και τους κατοίκους αλλά και τον επισκέπτη γιατί είναι δύσκολη η πρόσβαση σε διάφορες περιοχές εξαιτίας του υποβαθμισμένου οδικού δικτύου. Επίσης πέρα από την εύκολη πρόσβαση σε διάφορες περιοχές η βελτίωση του οδικού δικτύου βοηθήσει και στο να αναπτυχθεί και το εμπόριο των τοπικών προϊόντων της περιοχής και να γίνει πιο ανταγωνιστική σε σχέση με άλλες Δημοτικές Ενότητες. Με την αναβάθμιση, την επέκταση και τη βελτίωση του δικτύου παροχής internet οι προκειμένου να έχουν

πρόσβαση όλοι οι κάτοικοι της περιοχής. Όλα αυτά θα πραγματοποιηθούν αξιοποιώντας διάφορα χρηματοδοτικά προγράμματα.

Πίνακας 15: Ανάλυση S.W.O.T. Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου

<div>Εξωτερικό περιβάλλον</div> <div>Εσωτερικό περιβάλλον</div>	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ:	ΑΠΕΙΛΕΣ:
	<p>Επιταχυντικές Πολιτικές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Το πλούσιο φυσικό περιβάλλον της Δ.Ε. Ιτάμου μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πόλο έλξης εναλλακτικού τουρισμού. -Ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω σχεδίου μάρκετινγκ. - Λόγω του πεδινού ανάγλυφου της περιοχής υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης της βιολογικής καλλιέργειας, διάφορων εναλλακτικών καλλιεργειών (π.χ. όσπρια) και της κτηνοτροφίας. -Παραγωγή και τυποποίηση τοπικών προϊόντων υψηλής ποιότητας μέσω της βελτίωσης και του εκσυγχρονισμού των 	<p>Σταθεροποιημένες Πολιτικές:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Παγκόσμια οικονομική κρίση η Δ.Ε. Ιτάμου δεν παρουσιάζει σημάδια τοπικής ανάπτυξης. -Κίνδυνος συγκρούσεων των χρήσεων γης εντός και εκτός των ορίων των οικισμών λόγω της ελλιπής χωροταξικής οργάνωσης
ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ		

	<p>συνθηκών</p> <p>-Η γειτνίαση με τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές (Δ.Ε. Πλαστήρας) ενισχύει την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στη Δ.Ε. Ιτάμου.</p> <p>-Εύκολη πρόσβαση μέσω του οδικού δικτύου μπορεί να λειτουργήσει θετικά για τη μεταφορά αγαθών και υπηρεσιών.</p> <p>- Ο καθορισμός των χρήσεων γης θα πραγματοποιηθεί με την ολοκλήρωση Γ.Π.Σ. του Δήμου Καρδίτσας.</p> <p>-Η αξιοποίηση του Σύμφωνου Εταιρικής Σχέσης (Σ.Ε.Σ) 2014-2020 θα προσφέρει σημαντικούς πόρους για αναπτυξιακές δράσεις όπως π.χ. η βελτίωση της αγροτικής παραγωγής του τουριστικού αποθέματος, κλπ.</p> <p>-Η αξιοποίηση του τουριστικού αποθέματος θα επιτευχθεί μέσω της αύξησης του αριθμού των ξενοδοχειακών μονάδων και την ανάπτυξη διάφορων μορφών τουρισμού π.χ. αγροτουρισμός, θρησκευτικός, κλπ.</p>	
--	--	--

<p>ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ</p>	<p>Διαρθρωτικές Πολιτικές:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Ελλείψεις βασικών υποδομών που οφείλεται στην παγκόσμια οικονομική κρίση. -Γήρανση και χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού εξαιτίας της αστικοποίησης και σε συνδυασμό με την ανεργία που παρουσιάζεται στην περιοχή. -Χαμηλά επίπεδα τουρισμού λόγω της έλλειψης τουριστικής προβολής και ανάδειξης των φυσικών και πολιτιστικών πλεονεκτημάτων. -Έλλειψη του δευτερογενή τομέα εξαιτίας της έλλειψης μεταποιητικών μονάδων και εμπορίας των παραγόμενων τοπικών προϊόντων καθώς και υπηρεσιών. -Βελτίωση των υποδομών (π.χ. υγείας, κλπ.) και των δικτύων (οδικού δικτύου, τηλεπικοινωνιών, κλπ.) για την καλύτερη εξυπηρέτηση των κατοίκων. 	<p>Προληπτικές Πολιτικές:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Στους αρχαιολογικούς χώρους και στα διάφορα μνημεία δεν λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία και τη διατήρησή τους με αποτέλεσμα να φθείρονται και να υπάρχει ο κίνδυνος υποβάθμισης της πολιτιστικής κληρονομιάς -Εγκατάλειψη του πληθυσμού εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και της ανεργίας που υπάρχει στη Δ.Ε. Ιτάμου όπου κινδυνεύει να οδηγηθεί σε ολοκληρωτικό μαρασμό
------------------------------	---	---

3.2 Καθορισμός και στόχοι της αναπτυξιακής στρατηγικής

Για την επιτυχία ενός αναπτυξιακού προγράμματος και μιας αναπτυξιακής στρατηγικής βασικό στοιχείο αποτελεί ο καθορισμός ενός οράματος για την επίτευξη του, που θα βασίζεται στην ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και στην αναπτυξιακή δυναμική της περιοχής. Η στρατηγική μιας Δημοτικής Ενότητας αποτελεί συνεκτικό σύνολο γενικών στόχων και πολιτικών δράσης και τον προσδιορισμό των κρίσιμων ζητημάτων τοπικής ανάπτυξης που αποσκοπούν στην επίτευξη του οράματος της περιοχής. Η Δημοτική Ενότητα Ιτάμου διαθέτει πολλές δυνατότητες και προοπτικές για τοπική ανάπτυξη καθώς διαθέτει σημαντικούς πόρους, οι οποίοι αν αξιοποιηθούν σωστά στα πλαίσια της αναπτυξιακής στρατηγικής θα βοηθήσουν στην τοπική ανάπτυξη της. Το όραμα της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου είναι να αναπτυχθεί οικονομικά και κοινωνικά, να γίνει πιο ανταγωνιστική σε σχέση με άλλες Δημοτικές Ενότητες και τέλος να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων της. Η επίτευξη του οράματος θα πραγματοποιηθεί αξιοποιώντας το σύνολο των ενδογενών πόρων της περιοχής (φυσικών, ανθρωπίνων, παραγωγικών, πολιτιστικών και ιστορικών) και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους και ταυτόχρονα την αποτελεσματική αντιμετώπιση των οποιαδήποτε αδύνατων σημείων και απειλών της περιοχής (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Χανίων 2014-2019).

Οι στόχοι που περιλαμβάνει η αναπτυξιακή στρατηγική της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου θα πρέπει να διέπονται από τη σωστή ανάλυση και γνώση των πλεονεκτημάτων, των δυνατοτήτων και των ευκαιριών που διαθέτει η περιοχή, να ληφθούν υπόψη τους και να αντιμετωπιστούν τα μειονεκτήματα, οι απειλές και οι κίνδυνοι που παρουσιάστηκαν στον Πίνακα Ανάλυσης SWOT. Το όραμα που διαμορφώνει η αναπτυξιακή στρατηγική για τη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου στοχεύει στην ανάπτυξη της ως μια περιοχή που έχει τη δυνατότητα να προσφέρει διάφορες μορφές τουρισμού όπως είναι ο αγροτουρισμός, ο πολιτιστικός, ο θρησκευτικός, ο αρχαιολογικός τουρισμός, κτλ., στην αναδιάρθρωση του πρωτογενή τομέα με την παραγωγή νέων και υψηλής ποιότητας προϊόντων και παράλληλα την δημιουργία σχέσεων της τοπικής παραγωγής με αγορές του εσωτερικού αλλά και του εξωτερικού, στην οικονομική ευημερία, στην προστασία του πολιτιστικού αποθέματος και του περιβάλλοντος και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Αρχικά για να επιτευχθεί η τουριστική ανάπτυξη στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου απαιτείται η διαμόρφωση ενός σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης και η αποτελεσματική

προώθηση του τουριστικού προϊόντος που διαθέτει η περιοχή. Επομένως η εκπόνηση ενός σχεδίου μάρκετινγκ κρίνεται απαραίτητο για την προβολή της περιοχής στην τηλεόραση, στο διαδίκτυο, στα περιοδικά και στα διάφορα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Για την προώθηση και την εκπόνηση του σχεδίου μάρκετινγκ της Δημοτικής Ενότητας απαιτείται η συνεργασία με φορείς όπως π.χ. με τον Δήμο Καρδίτσας, κλπ., η συνεργασία και η επικοινωνία με τουριστικά πρακτορεία από όλη την Ελλάδα αλλά και από το εξωτερικό. Επιπρόσθετα απαιτείται και ο σχεδιασμός του τουριστικού προϊόντος με την αξιοποίηση των τουριστικών πόρων που διαθέτει η περιοχή προκειμένου να αναπτυχθεί η περιοχή τουριστικά.

Όσο αφορά την αναδιάρθρωση του πρωτογενή τομέα της Δ.Ε. Ιτάμου, ο οποίος όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια αποτελεί τον σημαντικότερο τομέα της περιοχής μελέτης και το βασικό εισόδημα των κατοίκων της. Το σχέδιο της αναπτυξιακής στρατηγικής στοχεύει στη διεύρυνση και στον εκσυγχρονισμό των δραστηριοτήτων του πρωτογενή κλάδου μέσω της καινοτομίας, της τεχνολογίας και της αξιοποίησης των πόρων του Σ.Ε.Σ 2014-2020 προκειμένου να παραχθούν νέα και υψηλής ποιότητας προϊόντα τα οποία θα είναι πιο ανταγωνιστικά στην αγορά. Επίσης με αυτόν τον τρόπο υπάρχει η δυνατότητα δημιουργίας σχέσεων της τοπικής παραγωγής της Δημοτικής Ενότητας με αγορές του εσωτερικού αλλά και του εξωτερικού έτσι ώστε να αυξηθούν οι εξαγωγές των προϊόντων και κατ' επέκταση η τοπική οικονομία.

Η πλούσια ιστορία, τα αρχαία μνημεία και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου συμπεριλαμβάνονται στο σχεδιασμό της στρατηγικής. Επομένως κρίνεται απαραίτητη η προστασία των σημαντικών αρχαιολογικών και πολιτιστικών χώρων της περιοχής, καθώς επίσης και η καταβολή κάθε δυνατής προσπάθειας ανάδειξή τους μέσω της τηλεόρασης, των περιοδικών, των μέσων κοινωνικής εκδήλωσης, κλπ. Έτσι, η συστηματική συντήρησή τους και η προβολή τους, θα οδηγήσουν στην αύξηση του αριθμού των τουριστών. Όλα τα παραπάνω μπορούν να γίνουν σε συνδυασμό με πρόσθετα πολιτιστικά γεγονότα όπως τη διοργάνωση θεατρικών παραστάσεων, συναυλιών, εκθέσεων, κλπ. καθώς και τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών που μπορούν να υλοποιούνται στην πράξη είτε με περιπάτους, διαδρομές με ποδήλατο, περιηγήσεις στα πολιτιστικά τοπία ανά ομάδες ενδιαφέροντος, κλπ. και όλα αυτά χωρίς να επιβαρύνεται το περιβάλλον θα έχει σαν αποτέλεσμα την τοπική ανάπτυξη της περιοχής.

Η αναπτυξιακή στρατηγική της περιοχής έχει σαν πρωτεύοντα στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και την οικονομική τους ευημερία. Αυτά θα επιτευχθούν με τη βελτίωση των βασικών υποδομών πρόνοιας και εκπαίδευσης, των τεχνικών υποδομών και του οδικού δικτύου, των δικτύων συγκοινωνίας και τηλεπικοινωνίας, με την αναβάθμιση του πρωτογενή τομέα και την ενδυνάμωση του δευτερογενή τομέα που θα οδηγήσουν στην δημιουργία και στη διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης κυρίως για τους νέους έτσι ώστε να καταπολεμηθεί η ανεργία και να μην εγκαταλείπουν τη Δημοτική Ενότητα για τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Το χρονικό διάστημα που απαιτείται να ολοκληρωθεί το σχέδιο της αναπτυξιακής στρατηγικής/όραμα για τη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου είναι μια πενταετία. Η επιλογή της πενταετίας έγινε με σκοπό το σχέδιο να υλοποιείται ταυτόχρονα με τα προγράμματα χρηματοδοτήσεων του Σ.Ε.Σ. 2014-2020 προκειμένου να αξιοποιηθούν οι πόροι του.

3.3 Περιγραφή και ανάλυση των αξόνων ανάπτυξης για τη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου

Το όραμα της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου είναι να αναπτυχθεί οικονομικά και κοινωνικά, να γίνει πιο ανταγωνιστική σε σχέση με άλλες Δημοτικές Ενότητες και τέλος να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων της. Αυτό αναλύεται σε 3 Άξονες Ανάπτυξης οι οποίοι προέκυψαν από την Ανάλυση S.W.O.T. σε συνδυασμό με τους στόχους του Επιχειρησιακού Προγράμματος Καρδίτσας 2014-2019. Κάθε άξονας περιέχει τις κατευθύνσεις και τις ενέργειες που θα βοηθήσουν στην τοπική ανάπτυξη, στην οικονομική και κοινωνική ευημερία της περιοχής μελέτης. Παρακάτω αναλύεται και περιγράφεται το περιεχόμενο του κάθε άξονα ξεχωριστά:

1^{ος} Άξονας Ανάπτυξης: Προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και ενίσχυση του τουρισμού

Η προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν τη σημαντικότερη προτεραιότητα της Δημοτικής Ενότητας. Η ιστορία και τα σημεία πολιτιστικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος που υπάρχουν στην περιοχή, αποτελούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της τα οποία όμως δεν αξιοποιούνται και δεν προβάλλονται κατάλληλα και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην αποτελούν πηγή εισοδήματος για τους κατοίκους της Δημοτικής Ενότητας. Όπως αναφέρθηκε σε

προηγούμενα κεφάλαια η περιοχή διαθέτει πάρα πολλά αρχαία και πολιτιστικά μνημεία, εκκλησίες και κτίρια με τεράστιο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, ιστορικούς τόπους, κλπ. που αποτελούν μέρη τα οποία πρέπει να διατηρηθούν και να προβληθούν προκειμένου να προσελκύσουν επισκέπτες. Στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης πολλών μορφών τουρισμού όπως π.χ. αρχαιολογικός, αγροτουρισμός, θρησκευτικός, κλπ. η οποία θα πραγματοποιηθεί με την κατάλληλη οργάνωση και προβολή του τουριστικού προϊόντος, τη βελτίωση των τουριστικών υποδομών, τη συμμετοχή και την εκπαίδευση των κατοίκων στα τουριστικά επαγγέλματα.

2^{ος} Άξονας Ανάπτυξης: Αναδιάρθρωση της παραγωγής, βελτίωση ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα

Η οικονομία της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου βασίζεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα (γεωργία και κτηνοτροφία) όπου σε αυτόν εργάζεται το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων της. Οι στόχοι του συγκεκριμένου άξονα αποτελούν την αναδιάρθρωση της παραγωγής, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και την ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα. Ακόμη σε αυτόν περιλαμβάνονται οι δράσεις και οι ενέργειες που θα βοηθήσουν στον εκσυγχρονισμό του τρόπου παραγωγής των γεωργικών προϊόντων μέσω της καινοτομίας και της τεχνολογίας, στην παραγωγή νέων προϊόντων υψηλής ποιότητας, στην προώθηση σύγχρονων καλλιεργειών, τυποποίηση, στη μεταποίηση και διακίνηση των αγροτικών προϊόντων, στη βελτίωση των κτηνοτροφικών μονάδων και τέλος στην εκπαίδευση, ενημέρωση και τεχνική υποστήριξη του αγροτικού πληθυσμού και κυρίως των νέων αγροτών. Έτσι αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση της τοπικής οικονομίας και την καταπολέμηση της ανεργίας με τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης τόσο στον πρωτογενή όσο και στον δευτερογενή τομέα.

3^{ος} Άξονας Ανάπτυξης: Βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και οικονομική ευημερία

Στόχος του 3ου Άξονα ανάπτυξης είναι βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και η οικονομική ευημερία στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου. Από το κεφάλαιο της ανάλυσης προέκυψε ότι υπάρχουν ελλείψεις σε βασικές υπηρεσίες και υποδομές εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που υφίσταται από το 2008. Επομένως ο συγκεκριμένος άξονας περιλαμβάνει τις κατευθύνσεις και τις ενέργειες που στοχεύουν στη βελτίωση των υποδομών, στη δημιουργία μονάδων υγείας και

πρόνοιας και ιδρυμάτων εκπαίδευσης και ασφάλειας, στην αναβάθμιση του οδικού δικτύου και του δικτύου τηλεπικοινωνιών έτσι ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής και να υπάρξει οικονομική ευημερία.

4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΙΤΑΜΟΥ

4.1 Εφαρμογή των αξόνων ανάπτυξης

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται η ανάλυση των προτάσεων για την τοπική ανάπτυξη της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου. Οι προτάσεις που επιλέχθηκαν είναι η εφαρμογή των αξόνων ανάπτυξης που αναφέρθηκαν και αναλύθηκαν στο 3^ο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας σε συγκεκριμένα σημεία και περιοχές προκειμένου να επιτευχθεί η τοπική ανάπτυξη.

Ο πρώτος άξονας ανάπτυξης *προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και ενίσχυση του τουρισμού* μπορεί να εφαρμοστεί με τους εξής τρόπους:

- Καταγραφή των αρχαίων μνημείων, των ιστορικών τόπων, των εκκλησιών και των κτιρίων με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον ολόκληρης της περιοχής προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή προστασία τους και η αποκατάσταση των ζημιών τους επειδή αποτελούν μέρη τα οποία να προσελκύουν επισκέπτες και βοηθάνε στην τοπική ανάπτυξη. Ακόμη για την προβολή και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου προτείνεται η σήμανση και τοποθέτηση πινακίδων σήμανσης των μνημείων στο οδικό δίκτυο.
- Την προώθηση, βελτίωση και κατασκευή μονοπατιών που θα έχουν σαν αφετηρία τους οικισμούς της περιοχής και θα καταλήγουν στη Λίμνη Πλαστήρα με σκοπό να προσελκύσουν τουρίστες και να τους φέρει σε επαφή με τη φύση και παράλληλα την προώθηση δραστηριοτήτων εναλλακτικού τουρισμού για διαδρομές σε ποτάμια, ορειβάσια στους ορεινούς όγκους, πεζοπορίες, κλπ.
- Η εκπόνηση ενός σχεδίου μάρκετινγκ το οποίο θα προβάλει την πολιτιστική κληρονομιά, τις διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις για την ενίσχυση του τουρισμού περιοχής στα μέσα μαζικής επικοινωνίας δηλαδή στην τηλεόραση και στο ραδιόφωνο, στο διαδίκτυο, στα περιοδικά και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Για την προώθηση και την εκπόνηση του σχεδίου μάρκετινγκ της Δημοτικής Ενότητας απαιτείται η συνεργασία με το Δήμο Καρδίτσας, με την Αναπτυξιακή Καρδίτσα (ΑΝ. ΚΑ), με τη Δημοτική Επιχείρηση Τουρισμού και Αναψυχής Καρδίτσας και τέλος η συνεργασία και η επικοινωνία με

τουριστικά πρακτορεία από όλη την Ελλάδα αλλά και από το εξωτερικό. Σε πρώτη φάση για το σχέδιο μάρκετινγκ απαιτείται να δημιουργηθεί το brand δηλαδή το όνομα για να αποδοθεί συγκεκριμένη ταυτότητα στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου έτσι ώστε να διαμορφωθεί μία κεντρική ιδέα για τα χαρακτηριστικά και την προσωπικότητά της και ταυτόχρονα πρέπει να χρησιμοποιηθούν κάποια βασικά εργαλεία τα οποία είναι το σλόγκαν και το λογότυπο. Με τον όρο σλόγκαν εννοείται μια μικρή φράση στην οποία περικλείεται το όραμα ενός τόπου ή μια ιδέα που εκπέμπει πληροφορίες για τις δραστηριότητες που μπορεί να λαμβάνουν χώρα στον τόπο ενώ το λογότυπο είναι η εικόνα που συνοδεύει το σλόγκαν.

Ο δεύτερος άξονας ανάπτυξης *αναδιάρθρωση της παραγωγής, βελτίωση ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα* μπορεί να εφαρμοστεί με τους εξής τρόπους:

- Ο εκσυγχρονισμός και προώθηση της καινοτομίας στη γεωργική παραγωγή θα στοχεύει στη βελτίωση των υποδομών και του μηχανολογικού εξοπλισμού που θα χρησιμοποιούνται στις καλλιέργειες με σκοπό την ενδυνάμωση της παραγωγικότητας της γεωργίας και της ανταγωνιστικότητας. Ακόμη στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου προτείνεται η εισαγωγή και προώθηση νέων καλλιεργειών όπως είναι τα αρωματικά και τα ενεργειακά φυτά τα οποία παρουσιάζουν τις μεγάλες προοπτικές, έχουν υψηλή ζήτηση στην αγορά και εμφανίζουν μεγάλα περιθώρια κέρδους σε σχέση με τα υπόλοιπα. Επιπρόσθετα προτείνεται η ενίσχυση της βιολογικής παραγωγής προϊόντων και των συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης παραγωγής προϊόντων στην περιοχή. Τα τελευταία χρόνια η ζήτηση για προϊόντα που χαρακτηρίζονται από ποιότητα είναι αυξανόμενη γιατί ο καταναλωτής ανησυχεί για την ασφάλεια και την θρεπτική αξία των προϊόντων και θέλει να είναι σίγουρος ότι αυτό που αγοράζει δεν θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία του. Επίσης προτείνεται και η ενίσχυση της βιολογικής κτηνοτροφίας που έχει ως στόχο την παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας.
- Δημιουργία συνεταιρισμού στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου παρόμοιος με το Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας της Περιφέρειας της Κρήτης. Βασική προτεραιότητα του συνεταιρισμού θα είναι η προώθηση, η διαφήμιση και η προβολή των προϊόντων της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου στην ελληνική

αγορά. Ακόμη ο συνεταιρισμός θα πρέπει να πιστοποιεί τα προϊόντα έτσι ώστε να διασφαλίσει την ποιότητα και την ασφάλειά τους και να κερδίσει την εμπιστοσύνη των καταναλωτών. Επίσης θα αναλαμβάνει τη μεταποίηση και τη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων στην αγορά (www.cretan-nutrition.gr).

Οι σκοποί του θα είναι ίδιοι με τους αντίστοιχους σκοπούς του Κρητικού Συμφώνου Ποιότητας οι οποίοι είναι οι εξής (www.cretan-nutrition.gr):

- Ο χαρακτηρισμός και η εξασφάλιση των τοπικών προϊόντων ως προϊόντα ανώτερης διατροφικής αξίας.
- Η διαφύλαξη των παραδοσιακών και καταναλωτικών προτύπων Δημοτική Ενότητα Ιτάμου.
- Η οργάνωση υποδομών στη περιοχή για την επίτευξη των σκοπών του συνεταιρισμού.
- Οποιαδήποτε ενέργεια που θα αποβλέπει στην προώθηση κατανάλωσης των προϊόντων της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου.
- Κάθε χρόνο σε πολλές πόλεις της Ελλάδας και του εξωτερικού πραγματοποιούνται εκθέσεις-εκδηλώσεις με θέμα την ελληνική γαστρονομία όπως είναι η HORECA. Έτσι στόχος της Δημοτικής Ενότητας είναι να διοργανώνει ή να συμμετάσχει σε εκθέσεις αρχικά σε τοπικό και εθνικό επίπεδο για την προώθηση των προϊόντων της και στη συνέχεια σε πόλεις του εξωτερικού. Με αυτόν τον τρόπο έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει και εμπορικές σχέσεις με επιχειρήσεις του εξωτερικού έτσι ώστε να εξάγει τα προϊόντα της και να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της περιοχής.

Ο 3^{ος} άξονας ανάπτυξης *βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και οικονομική ευημερία* μπορεί να εφαρμοστεί με τους εξής τρόπους:

- Βασική προτεραιότητα για τη βελτίωση ποιότητας ζωής των κατοίκων της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου αποτελεί η δημιουργία μονάδων υγείας σε οικισμούς που θα έχουν εύκολη πρόσβαση και θα μπορούν να εξυπηρετηθούν ακόμη περισσότεροι κάτοικοι, η βελτίωση των υπάρχων μονάδων υγείας και πρόνοιας, η ενίσχυση και η δημιουργία νέων θέσεων ιατρικού προσωπικού προκειμένου να βελτιωθεί η ιατρική περίθαλψη των ανθρώπων της περιοχής.

- Προτείνεται η δημιουργία νέων δρομολογίων των συγκοινωνιών, η βελτίωση και αναβάθμιση του οδικού δικτύου ώστε να μπορούν να εξυπηρετούνται οι κάτοικοι και να έχουν εύκολη πρόσβαση τόσο στους διάφορους οικισμούς της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου όσο στην πόλη της Καρδίτσας. Όπως προαναφέρθηκε και στο κεφάλαιο της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης το οδικό δίκτυο και πιο συγκεκριμένα το κύριο και δευτερεύον δίκτυο κατά τους χειμερινούς μήνες παρουσιάζονται δυσκολίες σε αρκετά σημεία λόγω των βροχοπτώσεων και των χιονοπτώσεων. Επομένως προτείνεται η εκτέλεση εργασιών συντήρησης και αποκατάστασης σε τμήματα που παρουσιάζουν φθορά για την καλύτερη εξυπηρέτηση των κατοίκων της περιοχής. Επίσης το Υπεραστικό ΚΤΕΛ Καρδίτσας δεν πραγματοποιεί καθημερινά δρομολόγια προς τη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου και δεν κάνει στάσεις σε όλους τους οικισμούς. Έτσι προτείνεται η δημιουργία νέων δρομολογίων σε καθημερινή βάση προκειμένου να εξυπηρετούνται οι κάτοικοι, αλλά και οι τουρίστες που σκοπεύουν να επισκεφτούν την περιοχή.
- Για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου προτείνεται η αναβάθμιση και η ενίσχυση της αισθητικής της περιοχής. Σε διάφορα σημεία μέσα στη Δημοτική Ενότητα παρατηρούνται εγκαταλειμμένα κτίρια ή κτίρια που έχουν υποστεί υλικές ζημιές, περιοχές που χρήζουν παρέμβαση (π.χ. ελλιπής φωτισμός, κλπ.) με αποτέλεσμα να μην αναδεικνύεται η αισθητική τους. Επομένως προτείνεται η ανακαίνιση και αποκατάστασή τους με στόχο την κοινωφελή χρήση τους που θα βοηθήσει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
- Στην περιοχή μελέτης δεν υπάρχει αστυνομικό τμήμα που θα παρέχει ασφάλεια στους κατοίκους ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές για τη χειμερινή περίοδο όπου εκατοντάδες κατοικίες είναι ακατοίκητες και πολλοί διαμένοντες είναι ηλικιωμένοι και ανήμποροι. Έτσι προτείνεται η δημιουργία ενός αστυνομικού τμήματος το οποίο θα έχει τη δυνατότητα για αστυνόμευση σε όλη τη Δημοτική Ενότητα και παράλληλα την άμεση ανταπόκριση σε οποιοδήποτε κρούσμα.

4.2 Πηγές χρηματοδότησης

Για να επιτευχθούν οι προτάσεις-άξονες ανάπτυξης της αναπτυξιακής στρατηγικής που αναφέρθηκαν και αναλύθηκαν στην παραπάνω ενότητα θα πρέπει να υπάρχουν και οι διαθέσιμοι οικονομικοί πόροι. Η εκταμίευση των οικονομικών πόρων θα προέρχεται από χρηματοδοτικά ευρωπαϊκά ή ελληνικά προγράμματα της τρέχουσας και της νέας προγραμματικής περιόδου οι οποίοι θα αξιοποιηθούν από τις τοπικές δημοτικές αρχές και τους κατοίκους για την τοπική ανάπτυξη της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου.

Πρώτη και βασικότερη πηγή χρηματοδότησης για την υλοποίηση της αναπτυξιακής στρατηγικής είναι το Σ.Ε.Σ. 2014-2019 όπου υπολογίζεται ότι το σύνολο δημόσιας δαπάνης για τη Θεσσαλία είναι 488.634.697,391 € (<http://www.e-kepa.gr>). Επομένως οι φορείς της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου θα μπορούσαν να αντλήσουν σημαντικά κονδύλια για την υλοποίηση των προτάσεων του συγκεκριμένου χρηματοδοτικού προγράμματος.

Κατά το έτος 1991 ξεκίνησε η εφαρμογή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER (Liaisons Entre Actions de Développement de l' Economie Rurale – Δεσμοί μεταξύ δράσεων για την ανάπτυξη της οικονομίας του αγροτικού χώρου) στην Ελλάδα, καθώς και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία αποτέλεσε την αρχή μίας νέας προσέγγισης στην πολιτική αγροτικής και τοπικής ανάπτυξης. Κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων CLLD (Ccommunity Led Local Development), η οποία ακολουθεί και βασίζεται στην ίδια φιλοσοφία με την πρωτοβουλία LEADER, εστιάζει στις αγροτικές περιοχές και κοινωνίες, δίνοντας τη δυνατότητα να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με ολοκληρωμένο και πολυτομεακό χαρακτήρα (<http://www.parnonas.gr>).

Το πρόγραμμα Ολοκληρωμένης Εδαφικής Επένδυσης (Ο.Ε.Ε.) παρέχει ένα ευέλικτο μηχανισμό για να σχηματίζει ολοκληρωμένες ανταποκρίσεις σε διάφορες εδαφικές ανάγκες, χωρίς να χάνει την εστίαση μέσω της οποίας συνδέεται η πολιτική συνοχής με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020». Οι φορείς της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου θα μπορούν να αντλήσουν οικονομικού πόρους από διάφορους άξονες προτεραιοτήτων ενός ή περισσότερων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων προκειμένου να διασφαλιστεί η υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για την περιοχή (<http://ec.europa.eu>).

Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α) για την περίοδο 2014-2020 αποτελεί το πλαίσιο των προτεραιοτήτων της Ελλάδας, για την «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και βιώσιμη ανταγωνιστικότητα του αγροτικού χώρου». Βασικό συστατικό του συγκεκριμένου προγράμματος αποτελεί η ενεργός συμμετοχή των εταίρων σε τοπικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας των πολιτών, των τοπικών οικονομικών και κοινωνικών φορέων, προκειμένου να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά οι οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και δημογραφικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές περιοχές (<http://www.anka.gr>). Οι στόχοι του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης είναι οι εξής: (<http://ec.europa.eu/>):

- Στην προώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας στη γεωργία, στη δασοκομία και στις αγροτικές περιοχές.
- Στη βελτίωση της βιωσιμότητας και της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας και προώθηση των καινοτόμων γεωργικών τεχνολογιών και της βιώσιμης διαχείρισης των δασών.
- Στην προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων, της καλής μεταχείρισης των ζώων και της διαχείρισης των κινδύνων στον τομέα της γεωργίας.
- Στην αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που συνδέονται με τη γεωργία και τη δασοκομία.
- Στην αύξηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα που θα είναι ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή, όσον αφορά τους τομείς της γεωργίας, της παραγωγής τροφίμων και της δασοκομίας.
- Στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η τοπική ανάπτυξη γίνεται όλο και πιο σημαντική δραστηριότητα για τις εθνικές, τις περιφερειακές και τοπικές κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο από τις προηγούμενες δεκαετίες και μετά. Η τοπική ανάπτυξη αποτελεί μια μορφή περιφερειακής ανάπτυξης στην οποία οι τοπικοί παράγοντες (τοπικοί οργανισμοί και φορείς, τοπικές επιχειρήσεις, κλπ.) συνιστούν τους βασικούς μοχλούς της αναπτυξιακής διαδικασίας. Η τοπική ανάπτυξη δεν είναι μόνο η μεγέθυνση παραγωγικών συντελεστών, αλλά όπως αναφέρθηκε και στο 1ο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας είναι κυρίως η βελτίωση των όρων και της ποιότητας λειτουργίας των τοπικών κοινωνιών, η ενίσχυση της εδαφικής και κοινωνικής συνοχής με όρους αειφορίας και η ενίσχυση της παραγωγικής δομής και της οικονομικής δραστηριότητας.

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου προέκυψε ότι πρόκειται για μια περιοχή που βασίζεται στη γεωργική εκμετάλλευση, διαθέτει πλούσιο φυσικό πλούτο και περιλαμβάνει περιοχές με αρχαιολογικό, θρησκευτικό, αρχιτεκτονικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον. Όμως παράλληλα παρουσιάζει έντονα προβλήματα όπως είναι η υψηλή ανεργία ειδικά στους νέους, η αποδυνάμωση του πληθυσμού, η έλλειψη τουριστικού προϊόντος, η μη αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της παραγωγικής διαδικασίας και η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού. Παρά τις διάφορες δυσκολίες που εντοπίστηκαν στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου μπορούν να αντιμετωπιστούν με ποικίλους τρόπους. Αρχικά η περιοχή προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες για παραγωγή γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων υψηλής ποιότητας έτσι ώστε να γίνει πιο ανταγωνιστική στις υπόλοιπες αγορές. Επιπρόσθετα για την προστασία και την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη του τουρισμού προτείνεται ένα σχέδιο μάρκετινγκ για την περιοχή μελέτης προκειμένου να προωθήσει και να προβάλει την πολιτιστική κληρονομιά για την ενίσχυση του τουρισμού.

Για να αντιμετωπιστούν τα διάφορα προβλήματα και να υλοποιηθούν οι προτάσεις που αναφέρθηκαν προκειμένου να επιτευχθεί η τοπική ανάπτυξη στη Δημοτική Ενότητα Ιτάμου απαιτείται η δημιουργία ενός αναπτυξιακού προγράμματος και μιας αναπτυξιακής στρατηγικής. Το όραμα της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου είναι να αναπτυχθεί οικονομικά και κοινωνικά, να γίνει πιο ανταγωνιστική σε σχέση με άλλες Δημοτικές Ενότητες και τέλος να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων της. Η περιοχή μελέτης διαθέτει αρκετές προοπτικές για να επιτευχθεί η τοπική ανάπτυξη

επειδή διαθέτει σημαντικούς πόρους, οι οποίοι αν αξιοποιηθούν σωστά στα πλαίσια της αναπτυξιακής στρατηγικής θα βοηθήσουν στην τοπική ανάπτυξης της. Επομένως με τον κατάλληλο σχεδιασμό που θα διακρίνεται από οργανωμένες ενέργειες έτσι ώστε να επιτευχθούν οι άξονες ανάπτυξης της στρατηγικής οι οποίοι περιέχουν τις κατευθύνσεις και τις δράσεις που θα βοηθήσουν στην τοπική ανάπτυξη, στην οικονομική και κοινωνική ευημερία της περιοχής μελέτης. Για την υλοποίηση του σχεδιασμού και για την επίτευξη των αξόνων ανάπτυξης της αναπτυξιακής στρατηγικής χρειάζεται να υπάρχουν οι διαθέσιμοι οικονομικοί πόροι. Η εκταμίευση των οικονομικών πόρων θα προέρχεται από χρηματοδοτικά προγράμματα της τρέχουσας και της νέας προγραμματικής περιόδου οι οποίοι θα αξιοποιηθούν από τις τοπικές αρχές και τους κατοίκους της Δημοτικής Ενότητας Ιτάμου. Τέλος, για την επιτυχία αυτού του σχεδιασμού σημαντικό ρόλο θα παίζει η συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού και των τοπικών φορέων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία:

- Ανδρικόπουλος, Σ. (2011) *Προϋποθέσεις και προοπτικές για την εφαρμογή περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα*. Διπλωματική εργασία. Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Λογιστικής, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καβάλας.
- Δημητρακοπούλου, Β., Δρουγκελίδης, Φ., Κουτσοβασίλη, Α., Λούκρη, Δ., Παπαχρονοπούλου, Δ. και Χρονοπούλου, Μ. (2014) «"Αντιλήψεις και προσδοκίες..."». Στο: *Συνέδριο Η Ελληνική Οικονομία από την Κρίση στην Ανάπτυξη: Στρατηγικές, Διακυβεύματα, Πολιτικές*. Βόλος, 4-5 Απριλίου.. Διαθέσιμο στο: http://docplayer.gr/337164-Antilipseis-kai-prosdokies-ton-neon-tis-thessalonikis-gia-tin-topiki-anaptyxi.html#show_full_text
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αριστοτέλη για την Περίοδο 2015-2019 (2015) *Α' Φάση: Στρατηγικός σχεδιασμός*. Διαθέσιμο στο: <https://drive.google.com/file/d/0B1xkdfuL2SdTNHJ3dnJLQ1ZRVkU/view> [Τελευταία πρόσβαση 05/08/2016].
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Καρδίτσας για την Περίοδο 2011-2014 (2011) Διαθέσιμο στο: <http://www.dimoskarditsas.gov.gr/wp-content/uploads/2013/02/epixeirhsiako-programma-2011-2014.pdf> [Τελευταία πρόσβαση 17/08/2016].
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Καρδίτσας για την Περίοδο 2014- 2019 (2015) Διαθέσιμο στο: <http://www.dimoskarditsas.gov.gr/wp-content/uploads/2015/07/egkrisi-stratigikoy-2014-2019.pdf> [Τελευταία πρόσβαση 17/08/2016].
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Νεμέας για την Περίοδο 2015-2019 (2015) Διαθέσιμο στο: <http://nemea.gr/news/announcements-category/stratigikos-sxediasmos-epixeirisiakou-programmatos-2015-2019> [Τελευταία πρόσβαση 04/08/2016].
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Χανίων 2014-2019 (2015) *Ενότητα 1 Στρατηγικός σχεδιασμός*. Διαθέσιμο στο: https://www.chania.gr/files/2/35282/epiheirisiako_2014-2019.pdf [Τελευταία πρόσβαση 4/08/2016].

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014) *Ολοκληρωμένη εδαφική επένδυση*. Διαθέσιμο στο:
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_el.pdf
[Τελευταία πρόσβαση 23/08/2016].
- Καλλιώρας, Δ. (2015) *Χωρική ανάπτυξη*. Διδακτικές σημειώσεις. Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Χωρικής Ανάλυσης και Διαχείρισης Περιβάλλοντος. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Καραμόσχος, Α (2015) *Ζητήματα τοπικής ανάπτυξης: Η περίπτωση του Δήμου Βοΐου*. Διπλωματική εργασία. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Κοτζαμάνης, Β. (2009) *Στοιχεία δημογραφίας*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Μελέτη Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Διευρυμένου Δήμου Καρδίτσας (2013) *Α' φάση: Ανάλυση, διάγνωση, προοπτικές*. Διαθέσιμο στο:
http://www.dimoskarditsas.gov.gr/wpcontent/uploads/2013/08/Teliko_keimen_o.pdf [Τελευταία πρόσβαση 26/07/2016].
- Μεταξάς, Θ. (2006) «Τοπική οικονομική ανάπτυξη, μάρκετινγκ του τόπου και προσέλκυση ξένων επενδύσεων: Μια εμπειρική διεύρυνση σε επιχειρήσεις της πόλης της Λάρισας». *Επιθεώρηση Οικονομικών Επιστημών*, 9, σελ 51-80.
- Μπίρμπα, Δ. (2013) *Τοπική ανάπτυξη και κοινωνική οικονομία*. Διαθέσιμο στο: <http://www.diktyoall.gr/wp-content/uploads/2013/12/Topiki-Anaptyksi-Koinoniki-Oikonomia.pdf>
- Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (2003) Διαθέσιμο στο:
<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=9gBpAI7LloI%3d&tabid=514&language=el-GR> [Τελευταία πρόσβαση 25/07/2016].
- Πετράκος, Γ. και Ψυχάρης, Γ. (2004) *Περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα*. Αθήνα: Κριτική.
- Πολύζος, Σ. (2011) *Περιφερειακή ανάπτυξη*. Αθήνα: Κριτική.
- Σαράφη, Β. (2012) *Η συμβολή των αναπτυξιακών επιχειρήσεων στη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη: Μελέτη περίπτωσης Δήμος Λίμνης Πλαστήρας*. Διπλωματική

εργασία. Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (2008) *Περιβάλλον, πολιτισμός, τουρισμός, περιφερειακή ανάπτυξη: Περιφερειακή-Τοπική ανάπτυξη*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία:

- Oberle, W., Stowers, K. and Darby, J. (1974) “A definition of development”. *Journal of Community Development Society*, 5 (1), pp. 61-71.
- World Development Report (2011) *Conflict, security and development*. Washington DC: The World Bank.
- Pike, A., Rodriguez-Pose, A. and Tomaney, J. (2006) *Local and regional development*. New York: Routledge.

Διαδικτυακές Πηγές:

- Αναπτυξιακή Καρδίτσας (c2016) *Πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης της Ελλάδας 2014-2020*. Διαθέσιμο στο: http://www.anka.gr/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1101&Itemid=128&lang=el [Τελευταία πρόσβαση 02/08/2016].
- Βικιπαίδεια (2016) *Δήμος Καρδίτσας*. Διαθέσιμο στο: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%82_%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B4%CE%AF%CF%84%CF%83%CE%B1%CF%82 [Τελευταία πρόσβαση 12/08/2016].
- Ελληνική Στατιστική Αρχή (c2016) *Δημογραφικά χαρακτηριστικά 2011*. Διαθέσιμο στο: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM03/-> [Τελευταία πρόσβαση 29/07/2016].
- Αναπτυξιακή Εταιρεία Πάρνωνας Α.Ε. (c2016) *Τι είναι το πρόγραμμα CLLD/LEADER*. Διαθέσιμο στο: <http://www.parnonas.gr/ti-ine-to-programma-leader/> [Τελευταία πρόσβαση 18/08/2016].
- Δήμος Καρδίτσας (c2016a) *Δημοτική Ενότητα Ιτάμου*. Διαθέσιμο στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=10068 [Τελευταία πρόσβαση 21/07/2016].

- Δήμος Καρδίτσας (c2016b) *Διαμονή: Δασικό χωριό Δρυάδες*. Διαθέσιμο στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=9065#DasikoXwrioDryades [Τελευταία πρόσβαση 22/07/2016].
- Δήμος Καρδίτσας (c2016c) *Ο Καλλικράτειος Δήμος Καρδίτσας*. Διαθέσιμος στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=9085 [Τελευταία πρόσβαση 29/07/2016].
- Δήμος Καρδίτσας (c2016d) *Τοπική Κοινότητα Αμάραντου*. Διαθέσιμο στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=10317 [Τελευταία πρόσβαση 21/07/2016].
- Δήμος Καρδίτσας (c2016e) *Τοπική Κοινότητα Αμπελικού*. Διαθέσιμο στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=10314 [Τελευταία πρόσβαση 21/07/2016].
- Δήμος Καρδίτσας (c2016f) *Τοπική Κοινότητα Καλλιθήρων*. Διαθέσιμο στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=10293 [Τελευταία πρόσβαση 21/07/2016].
- Δήμος Καρδίτσας (c2016g) *Τοπική Κοινότητα Καροπλεσίου*. Διαθέσιμο στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=10300 [Τελευταία πρόσβαση 21/07/2016].
- Δήμος Καρδίτσας (c2016h) *Τοπική Κοινότητα Καστανέας*. Διαθέσιμο στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=10304 [Τελευταία πρόσβαση 21/07/2016].
- Δήμος Καρδίτσας (c2016i) *Τοπική Κοινότητα Καταφυγίου*. Διαθέσιμο στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=10311 [Τελευταία πρόσβαση 21/07/2016].
- Δήμος Καρδίτσας (c2016j) *Τοπική Κοινότητα Νεράιδας*. Διαθέσιμο στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=10308 [Τελευταία πρόσβαση 20/07/2016].
- Δήμος Καρδίτσας (c2016k) *Τοπική Κοινότητα Ραχούλας*. Διαθέσιμο στο: http://www.dimoskarditsas.gov.gr/?page_id=10297 [Τελευταία πρόσβαση 20/07/2016].
- Κέντρο Επιχειρηματικής & Πολιτιστικής Ανάπτυξης (2014) *Χρηματοδοτικός πίνακας ΕΣΠΑ*. Διαθέσιμο στο:

<http://www.e-kepa.gr/files4users/files/SES%202014-2020/24-5-2014%20XRHMADOTIKOS%20PINAKAS%20ESPA.pdf>

[Τελευταία πρόσβαση 19/08/2016].

- Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας (2012) Σκοποί. Διαθέσιμο στο http://www.cretan-nutrition.gr/wp/?page_id=11&lang=el [Τελευταία πρόσβαση 20/08/2016].
- Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας (2016) Διαθέσιμο στο: <http://anaptyxi.gov.gr> [Τελευταία πρόσβαση 02/08/2016].
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016) *Γεωργία και αγροτική ανάπτυξη*. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_el.htm [Τελευταία πρόσβαση 23/07/2016].
- Ηλεκτρονική εφημερίδα για την Καρδίτσα (2009) *Οι οικισμοί του Δήμου Ιτάμων*. Διαθέσιμο στο: <http://www.karditsanews.gr/o%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B4%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%85-i%CF%84%CE%AC%CE%BC%CE%BF%CF%85/> [Τελευταία πρόσβαση 20/07/2016].
- Περιφερειακή Ένωση Δήμων Θεσσαλίας *Πολιτιστικές διαδρομές στη Θεσσαλία*. Διαθέσιμο στο: http://www.pedthessalias.gr/meditour/diadromi_detail.php?did=3&page=22 [Τελευταία πρόσβαση 21/07/2016].

Θεσμικό Πλαίσιο:

- Νόμος 3937/2011 *Διατήρηση της βιοποικιλότητας και τους διατάξεις*. ΦΕΚ 60/Α΄/31.03.2011
- Νόμος 3852/2010 *Νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης*.
- Νόμος 1469/1950 *Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830*.